

12005

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'IN
ESTERGON SEFERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı
Mehmet İPCİOĞLU

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Danışman :
Prof. Dr. Nejat Göyünç

KONYA - 1989

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Kısaltmalar	3
Kaynaklar	4
Giriş - Kânûnî'nin Batı Siyaseti ve Estergon	
Seferinin Sebepleri	8
I. İdârî İşlemler	17
1- Sefer Hazırlıkları	18
2- Ordunun Düzeni	20
3- Sefere Katılan Devlet Erkânı Ve Askerî Erkân	27
4- Ordugâha gelen Elçiler	31
5- Verilen Kayıplar Ve Yapılan Atamalar	33
II. Askerî Harekât	37
1- Seferin Yol Güzergâhı	38
2- Fethedilen Kaleler	46
A- Harben Alınanlar	46
a) Valpo Kalesi	46
b) Şikloş Kalesi	49
c) Estergon Kalesi	51
d) İstoni Belgrad Kalesi	55
B Teslim Olanlar	58
a) Peçuy Kalesi	58
b) Tata Kalesi	59
3- Dönüş	60
III. Mâlî İşlemler	61
1- Masraflar	62
A- Nakdî Masraflar	62
a) Mevâcibler ve İn'amlar	62
b) Mutfak Masrafları	64
c) İstabl-ı Âmire Masrafları	64
B Aynî Masraflar	65
a) Devlet Büyüklerine Verilen Hil'atler	65
b) Elçi , Haberci Ve Tercümanlara Verilen Hediyeler .	66
c) Teslim Alınan Kalelerdekilere Verilen Hediyeler ...	69
2- Gelirler	69
Sonuç	73
Kronoloji	76
Kaynaklar	78
a) Arşiv Belgeleri	78
b) Faydalanılan Eserler	79
Belgeler	80

Ö N S Ö Z

Zamanında Avrupa'da geniş yankılar uyandıran ve "Kânu-
ni Sultan Süleyman'ın Estergon Seferi" olarak tarihlere geçen
1543 Macaristan seferinin Türk Tarihi içerisinde müstesna bir
veri vardır. Sefer Osmanlı Devleti'nin en kuvvetli dönemine
rastlamaktadır. Devletin bu ihtişam ve satveti karşısında Av-
rupalı devletler Türklere karşı müdâfaa vaziyeti olarak ,güç-
lü Osmanlı ordularının karadan ve denizden tazyikleri karşı-
sında çoğu zaman sulh yolunu tercih etmişlerdir. Kânunî bu
dönemde Avrupa'da bozulan siyâsî birliğin yeniden teessüs et-
memesi için güçsüz devletlere, Habsburg hânedânına karşı yar-
dım elini uzatır ve bu sâyede Orta-Avrupa'nın kapısı olan Bel-
grad'dan içerâ girdikten sonra Budin'de kuracağı karagâhında
karşısına güçlü bir Avrupa devletinin çıkmasına mâni olur.

Budin'i bir eyâlet merkezi yaptıktan sonra bu şehrin
stratejik öneminden dolayı Avrupa içlerine yapacağı seferler
için burasını bir sevkül-ceyş noktası hâline getirmiştir. Bu
açıdan şehrin muhâfazasına çok önem vererek , güçlü bir dev-
letin eline geçmemesi için elinden geleni yapmıştır. Budin'in
alınmasından sonra Habsburgların elinde bulunan ve şehrin sa-
vunması açısından büyük tehlike arzeden kalelerin de itâat
altına alınması zorunluluğu doğmuştur. İşte 1543 yılında çı-

kılan Macaristan seferiyle sözkonusu kaleler (Estergon,Şikloş,İstoni Belgrad) itaat altına alınarak mevhum zararları bertaraf edilmiştir.

Biz bu çalışmamızla seferi; askerî.idârî ve mâlî yönle-ri ile incelemeğe çalıştık. Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşiv-lerindeki Kâmil Kepeci tasnifi 1765 numaralı Ruznâme Defte-ri'nden sefer masraflarını , ordugâha gelen eçileri, sefere katılan askerî ve idârî erkânı, yapılan atamaları , ordunun gidiş-dönüş yol güzergâhını tesbit ettikten sonra elde etti-ğimiz bilgileri Estergon seferini anlatan dönemin klasik kay-nakları ile karşılaştırarak doğru ve düzenli bir netîceye u-laştık.

Millî târihimiz içerisinde çok önemli bir yere sâhip olan bu seferin her yönü ile ele alınarak incelenmesi bir Türk a-raştırmacı için sonsuz bir bahtiyarlıktır. Bu bahtiyarlığı borçlu olduğum ; bitmez tükenmez enerjisi ile her zaman yanı-mızda olan rehber insan, kıymetli hocam Nejat Göyünç Beve kal-bi şükranlarımı arz ederim.

Mehmet İPCİOĞLU

K I S A L T M A L A R

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makâle
Ank.	: Ankara
B A	: Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
H.	: Hicrî
İ A	: İslâm Ansiklopedisi
İst.	: İstanbul
K K	: Kâmil Kepeci Tasnifi
M.	: Mîlâdî
Nr.	: Numara
S.	: Sayfa
Tabakat	: Tabakat ül-Memâlik ve Derecât ül-Mesâlik
T.F.Ş.E.İ.B.	: Târih-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve İstoni Belgrad
T.Ş.	: Târih-i Şikloş
y.y.	: Yüz yıl

K A Y N A K L A R

1- Başbakanlık Osmanlı Devleti Arşivi, Kâmil Kepeci Tasnifi 1765 numaralı Ruznamce Defteri

Bu defter, her biri aylık kayıtları ihtivâ eden 7 adet defterin bir araya gelmesi ile oluşmuştur, tamamı 40 varaktır. Estergon seferi esnâsında yapılmış olan mâlî işlemleri ihtivâ eden defterdeki kayıtlar 20 Muharrem 950 tarihinde Cakırağa değirmenlerinin olduğu konaklama yerinden başlayarak, seferden dönüşte 17 Recep 950 tarihinde Niş'te tutulan kayıtlara kadar devam etmektedir.

Defterin 2-a'dan 35-b'ye kadar olan kısmında mâlî işlemler ; 35-b'den 41-b'ye kadar olan kısımda ise bu mâlî işlemlerin toplam blançoları kaydedilmiş bulunmaktadır. Defterde kayıtlı bulunan günlük mâlî işlemler el-îrâd ve el-masraf başlığı altında gelirler ve giderler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. El-îrâd kısmı mukâtaa gelirleri, cizye ve vergiler ile pâdişaha sunulan pişkeşlerden oluşmaktadır. Ayrıca bir hizmet için gönderilen paranın hazîneye tekrar iâde edilen bakiyesi de bu kısma kaydedilmiştir. El-masraf kısmı ise , genel olarak maaşlar, in'amlar, bahşişler ile İstabl-ı âmire ve Matbâh-ı âmire için harcanan paralardan meydana gelmektedir.

Defterdeki kayıtlardan ordunun yol güzergâhındaki kalelerin teslim tarihi, sefer masrafları, sefere katılanlar, yapılan atamalar tesbit edilebilmektedir. Defterler Osmanlı iktisat târihi , askerî târih ve teşkilat târihi açısından çok ö-

nemli bilgileri ihtivâ etmektedir.

2- Murâdî, Târih-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve Istoni Belgrad

Topkapı Sarayı Müzesi Hazine 1608 numarada kayıtlı olan bu eser 142 varaktan meydana gelmektedir. Eserde 1543 Macaristan seferi sırasında pâdişahın Edirne'den yola çıkış tarihi olan 18 Muharrem 950 H.- 23 Nisan 1543 tarihinden başlayarak gelişen olaylar günü gününe anlatılmaktadır. İçerisinde fethedilen yerlere âit coğrafi bilgileri ihtivâ eden minyatürler de bulunan kitapta ordunun konakladığı menzillerin çoğu gün ve mesâfe belirtilerek verilmektedir.

Hammer kitabında verdiği referanslarda bu eseri Sinan Çavuş'a atfetmektedir(1). Bu yüzden yakın zamana kadar eser Sinan Çavuş'a mâledilmekte idi. Zamanımızda artık H. Gâzi Yurdaydın'ın araştırmaları neticesinde Murâdî ile Sinan Çavuş'un ayrı ayrı kişiler oldukları bilinmektedir (2).

3- Târih-i Şikloş

Süleymâniye kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa kitaplığında 700 numarada kayıtlı bulunan 304 sayfadan oluşan bu eserin müellifi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Yurdaydın eserin Murâdî'ye âit gazavâtnâmenin bir nüshası olduğunu iddiâ etmektedir (3). Fakat eserde Murâdî'nin gazavâtnâmesinde verdiği bilgilerden farklı bilgilerin bulunması Murâdî'nin eserinin bir nüshası olduğu şeklindeki iddiâyaya gölge düşürmektedir. Meselâ, bu eserde geçen menzillerin adları Murâdî'nin verdiği yer ad-

1- Bkz. Hammer, Devlet-i Osmâniye Târihi, (Atâ Bey tercümesi), Cilt V, İst. 1330

2- Hüseyin Gâsi Yurdaydın, "Murâdî ve Eserleri", Belleten XXVII/ 107

3- Yurdaydın, A.g.m.

ları ile karşılaştırıldığında aradaki farklar bâriz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Murâdî'nin eserinde bulunmayan sefer sırasında ordunun düzeni bu kitapta bulunmaktadır. Bunların dışında kalelerin fetni ile ilgili verilen bilgiler Murâdî'dekilerle aynı olan eser, 952 Receb evâil (18-28 Eylül 1545)'inde kaleme alınmıştır.

4- Mustafa Çelebi, Celâlzâde; Tabakat Ul-Memâlik ve Derecât Ul-Mesâlik

1520-1557 yılları arası Kânîni döneminin siyâsî bir kroniği niteliğinde olan bu eser, Osmanlı devleti'nde bu dönemde meydana gelen olayları anlatan en önemli kaynak olarak kabul edilir. Özellikle 1543 Macaristan seferini anlatan kısım, sefere bizzat Nişancı Ünvanı ile katılan bir yazarın kaleminden çıkmasından dolayı çok önemli bilgileri ihtivâ etmektedir. Müellif bu kısımda seferi genel hatları ile anlatarak sefer sırasında fethedilen kalelerin coğrafî yapısı ve stratejik önemi ile ilgili mühim bilgiler vermiştir. Yaşadığı dönemin olaylarını canlı ve ilginç tasvirlerle ele alan Celâlzâde'nin bu meşhur eseri daha yazıldığı asırda kaynak olarak kullanılmış, Âlî ve Peçevî gibi meşhur târihçilerin istifâde ettikleri temel kaynak olmuştur.

Eserin tâlik hatla kaleme alınmış olan Berlin nüshası dipnotları ile birlikte Petra Kappert tarafından faximile olarak yayınlanmıştır (1).

5- Âlî, Mustafa; Kûnh Ul-Ahbar

Mustafa Âlî'nin bir İslâm târihi özelliğine sâhip olan eserinin Osmanlı târihi ile ilgili bölümünde Türk ordusunun İs-

1 - Petra Kappert; Geschichte Sultan Süleyman Kanunis von 1520 bis 1557 oder Tabakat Ul-Memâlik ve Derecât Ul-Mesâlik, Wiesbaden, 1981

tanbul'dan hareketinden İstoni Belgrad'ın fethine kadar gelişen olaylar özet olarak verilmektedir. Osmanlı Tarihi klasikleri arasında mühim bir yere sahip olan eserin müellifinin Kânûnî dönemi olaylarını anlatırken daha çok Koca Nişancı Mustafa Çelebi'den istifâde ettiği anlaşılmaktadır.

6- Peçevî İbrâhim Efendi; Târih-i Peçevî

Aslen Peçuy'lu olan İbrâhim Efendi'nin "Peçevî Târihi" ismiyle anılan eserinde 1543 Macaristan seferi , sebep ve sonuçları ile birlikte anlatılmaktadır. Peçevî eserinde söz konusu seferi anlatırken Peçuy'un alınmasından diğer müelliflere göre daha ayrıntılı bir şekilde bahsetmiştir.

7- Hammer, Joseph von; Devlet-i Osmâniye Târihi

Atâ Bey tarafından tercüme edilen Hammer'in Osmanlı Tarihinin 5. cildinde 1543 Essetergon seferi detayları ile anlatılmaktadır. Hammer'in bu seferi anlatırken Murâdi'den ve Celâlzâde'den (Mustafa Çelebi) istifâde ettiği anlaşılmaktadır. Eserde seferin başlangıcından bitişine kadar gelişen olaylar kronolojik bir sıra tâkip edilerek verilmektedir.

GİRİŞ

KANUNÎ'NİN BATI SİYASETİ VE ESTERGON SEFERİNİN SEBEB- LERİ

Kânûnî Bultan Süleyman'ın saltanatı müddetince çıktığı 13 seferden 10 tanesinin Avrupa'lı Devletlere karşı olduğu göz önüne alınırsa bu Devlet adamının Batı fütûhatına ne denli önem verdiği ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden Kânûnî dönemi Osmanlı Devleti'nin Fâtih devrinde başlayan Avrupa ve Akdeniz seferlerinin yeniden başlatıldığı bir dönem olarak tarihlere geçmiştir. Bu seferlerde elde edilen başarılı neticelerde devletin sahip olduğu kuvvetli kara ordusunun yanında ; bu kara kuvvetlerini denizden destekleyen güçlü Akdeniz donanmasının büyük payı vardır. Üstelik bu donanmanın Akdeniz sularında yetişmiş, iklimiyle, coğrafyasıyla içinde yetiştiği bu suları çok iyi tanıyan Barbaros Hayreddin Paşa gibi deniz savaşlarında üstün yeteneğe sahip birisinin komutasında olması Batı'ya yönelme politikasında Türk Devleti'ne büyük bir avantaj sağlamıştır.

Kânûnî'nin Akdeniz politikasında tâkip ettiği temel strateji ; tüccar bir devlet olan Venedik ile sıcak ilişkiler kurmak sûretiyle Venedik Balyo'sunu Avrupa içlerinde gelişen olayları İstanbul'a bildiren bir haberci olarak kullanmak ve güç kaybeden Fransızlara hâmilik yapıp bu devleti ,İtalya , İspanya , Almanya ve Avusturya'ya hâkim olan güçlü Habsburg hânedanının hegemonyasına karşı destekleyerek , Habsburgların gücünü kırmaktan ibaret idi (1). Bunun için zaman, zaman

1- M.Tayyip Gökbilgin, "Kânûnî Sultan Süleyman'ın Macaristan Siyaseti", Kânûnî Armağanı, Ank. 1970, s.9

Fransızlara yardım ederek Fransuva'nın Habsburgların himâyesine girmesini önüyor , Venediklileri de Osmanlılara karşı yapılan ittifak anlaşmalarına karşı pasif mücâdeleye zorluyordu. Rumeli'ye ayak basmalarından itibaren karşılarında buldukları Macarları en son 1526'da Mohaç'ta ağır bir yenilgiye uğrattıktan sonra Macaristan toprakları üzerinde olarak hâkim kuvvet durumuna gelen Osmanlı Devleti , Macar krallığına aday olan Erdel Kral'ını da kendi himâyesine alınca Habsburg hânedanına karşı Osmanlı devletinin himâyesine giren devletlerin sayısına bir yenisi daha eklenmiş oluyordu. Macar millî krallığı iddiasıyla Osmanlı devletinden yardım isteyen sâbık Erdel voyvodası olan bu yeni kralın idâresindeki Budin; Osmanlı devleti ile Habsburg hânedanı arasında âdetâ bir güvenlik sigortası durumuna gelmişti. Ayrıca Osmanlı devleti Budin'in yakınlarındaki serhat kalelerini bir ileri sınır karakolu olarak kullanabilmekte idi. Osmanlı Devleti Avrupa'da fetih hareketlerine sed çekebilecek tek kuvvet olan Habsburglara karşı girişilen bütün hareketleri desteklemekte idi.

Kânûnî'nin Avrupa siyâsetini şekillendiren teorisyen devlet adamlarının başında İbrâhim Paşa gelmektedir. İbrahim Paşa'nın Venediklilerle kurulan sıcak ilişkilerin geliştirilmesinde büyük katkısı olmuş ve pâdişahın en gözde adamı durumuna gelen bu vezirin batıda Habsburgların hegemonyasına karşı beslediği nefret başta Fransızlar olmak üzere diğer zayıf devletlerin Türklerin himâyesine girmesinde büyük rol oynamıştır. Bundan dolayı Macaristan içinde gelişen olaylarda da söz sahibi olan İbrahim Paşa'nın himâyesindeki Venedik'li bürokratlar Macaristan meselesi için İstanbul'a gelen elçiler tarafından Bâb-ı âlî'nin mürâcat kapısı durumuna gelmişlerdir. Diğer ta-

raftan İbrahim Paşa'nın büyük etkisiyle Osmanlı devleti nezdinde imtiyazlı bir devlet hâline gelen Fransa (Habsburgların bu devlet üzerinde kurmak istedikleri nüfûzun Osmanlıların karadan ve denizden desteği ile kırılmasına rağmen) Osmanlıları açıktan desteklemekten devamlı imtinâ göstermiş ve Venedikliler gibi bunlar da değişen dengeler karşısında oportünist bir denge politikası güderek gelişen olayların akışına göre hareket etmişlerdir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Osmanlı devleti gerek Akdeniz'de gerekse Orta-Avrupa'da hâkimiyetini tehlikeye düşürecek güçlü bir Avrupa devleti istemiyordu. Ancak zaman zaman kuvvetler dengesinin Habsburgların lehinde bozulması Osmanlı pâdişahını muvâzaayı sağlayıcı tedbirler almağa zorluyordu. Bu tedbirlerin başında da çoğu zaman bizzat kendi komutasında çıkılan Akdeniz ve Orta-Avrupa seferleri gelmekte idi. Bu seferlerin ikincisinde Macar Kralı'nı safdışı ederek Macaristan'ın büyük bir kısmına hâkim olan pâdişahın karşısına hedef olarak Habsburg hânedanından Alman İmparatoru Şarlken ile küçük kardeşi Avusturya Arşidükü Ferdinand çıkmıştır. Pâdişahın Habsburglarla olan mücâdelesini Mohaç zaferinden sonra bu topraklar üzerindeki iktidar kavgası ile hız kazanmıştır.

1521 yılında Belgrad'a kadar ilerleyerek burada kendine bağlı bir idârî sistem kuran Kânûnî, 1526 yılında Mohaç ovasında Macar Kralı Layoş'u mağlup edince sahipsiz kalan Macar Krâliyet tâcî Avrupa'da karışıklıklara yol açmıştır (1). Zâhiren Fransız

1- Celalzâde Mustafa Çelebi, Tabakât ül-Memâlik ve Derecât ül-Mesâlik, (Dipnotlarla yayınlayan : Petra Kappert) Wiesbaden, 1983 s.149-a

Kralına karşı bir yardım amacı güden 1526 Macaristan seferinin sonunda Osmanlı Pâdişahı Macar başkenti Budin'i ele geçirmiş ve stratejik önemi hâiz birçok kaleyi de idâresi altına almıştı. Bu durum Avrupa'da özellikle klise çevresinde infiale yol açmış ve Fransızlara karşı dîni baskı uygulanarak Müslüman Türklere karşı yeni bir Haçlı seferi düzenlenmesi düşüncesinin doğmasına sebep olmuştur. Özellikle 1529 yılında Viyana'yı muhâsara eden Türklere karşı klise ve klise aleyhindekiler (Protestanlar) biraraya gelerek bir karşı saldırı için yoğun propaganda kampanyası başlattılar. Ne var ki dîni çevrelerin halkı tahrikiyle gerçekleştirilmesi tasavvur edilen bu Haçlı seferi Avrupa'nın içinde bulunduğu siyâsî ve sosyal şartların uygunsuzluğu nedeniyle artık mümkün değildi. Bunun için de bu emel hiçbir zaman icrâ sahasına konulamayacaktı. Çünkü artık Avrupa'da Osmanlı devletinin uyguladığı "muvâzene" politikası ve kendi iç siyâsî uyumsuzlukları nedeni ile bir siyâsî birlik oluşturmak imkanı ortadan kalkmıştı. Diğer yandan feodaliteye karşı köylülerin ayaklanması sosyal bütünlüğü bozmuş, devletle halk arasındaki irtibatı koparma noktasına getirmişti. Bunun yanısıra klisenin halk üzerindeki otoritesi protestanların propagandaları ile kırılmakta idi. Ayrıca bu dönemde Avrupa'da yaygın olan sârî hastalıklar devletlerin mukâvemet gücünü kıran menfî bir unsur olarak ortaya çıkmıştı. İşte bu sebeplerden dolayı Haçlı birlikleri oluşturma teşebbüsleri Fransızların kerhen de olsa desteğine, Luther'in ateşli nutuklarına rağmen gerçekleşmemiştir. Bu durum Osmanlı devletinin fevkalâde işine yarar ve lehinde gelişen şartları iyi değerlendirerek güçlü orduları ile Avrupa içlerine seferler düzenlemeğe devam eder. Bu seferlerde karşılarında her defasında defansif

politikayı tercih eden Habsburglardan ya İmparator Şarlken'in ya da Arşidük Ferdinand'ın kuvvetlerini bulur. Padişah ısrarla istemesine rağmen İmparator Şarlken'i bir türlü savaş meydanlarına çekemez. Çünkü Kral Layoş gibi Şarlken'in de bir meydan muhârebesi ile safdışı kalması Habsburgların Avrupa'daki nüfûzunun kırılması demek olduğundan Şarlken hiçbir zaman bu riski göze almağa cesâret edememiştir. Kardeşi Ferdinand ise Osmanlı Sultanının karşısına Macar Krallığı iddiası ile barışçı bir yoldan ,siyâsî bir amaçla çıkmıştır. Bir kısım Macar beyi tarafından krallığa getirilen Erdel voyvodası olan Jips Kontu Jan Zapolya'dan Macar Diyet Meclisi'nin kararıyla krallık yetkisi alınarak kralların cûlus merasiminin yapıldığı İstani Belgrad (Stuhlweisenburg)'da Ferdinand'a Macaristan'ın krallık tâcı giydirildiğinde ; Zapolya ve Ferdinand 'ın elçileri İstanbul'a gelerek Venedik'li Giritti arıcılığı ile durumu Bâb-ı Âlî'ye bildirirler ve her iki taraf ta kral olarak kendilerinin tanınmasını isterler (1). Bunun üzerine kral olarak Zapolya'yı tanıyan padişah, 1528 yılında aktediği bir anlaşma ile Zapolya'yı da kendi himayesine almış olur (2). 1529 Viyana seferi sırasında da Budin'i Ferdinand'dan alarak Zapolya'ya teslim eder (3). Daha sonraki yıllarda gelişen olaylar ise padişahın Zapolya gibi Ferdinand'la da bir anlaşma yapmasını netice verir. Yukarıda belirtildiği gibi Osmanlı Devleti'nin uyguladığı

1- Gökbilgin,A.g.m. s.17

2- Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi 2. Cilt, Ank. 1983 , s.329

3- Uzunçarşılı, A.g.e. , s.330

ofansif politikaya karşın , Habsburglar savunma politikası gütmeği tercih ediyor, Osmanlı Devleti'nin himayesindeki Budin'i almak için ise vur-kaç taktiği ile yıpratıcı bir strateji takip ediyorlardı. İşte bu saldırılarla Şarlken'in desteğindeki kardeşi Ferdinand'ın Macar topraklarına sık sık saldırarak Budin'deki idarecileri zor durumda bırakması 1533 yılında padişahın Alman İmparatoru Şarlken üzerine bir sefer açmasına kadar devam eder. Bu sefer de Türklerin karşısına çıkmağa cesaret edemeyen İmparator, kardeşi Ferdinand'ı Osmanlılarla sulh yapmağa zorlar. Bunun üzerine 1533 yılında Ferdinand Osmanlıları kendi partrimonium topraklarından uzaklaştırmağa başardığı bu anlaşma ile Budih'e karşı saldırgan tutumundan ve Macar krallığı iddiasından vaz geçmeği de kabul lenmiş oluyordu (1).

1528 yılında Zapolya ile , 1533 de Ferdinand ile yapılan anlaşmalar ile padişah kurmak istediği güçler dengesini kendi lehine çevirmiş ; Habsburgların güçlenme , yayılma politikasına sekte vurarak ve ayrıca Arşidük Ferdinand'ı da kendi lehine tâviz verdirerek himâyesine almağa başarmıştır. Kendi himâyesinde olan Zapolya'nın Millî krallığı iddiâsı ise padişah'a yaptığı bağımlılık yemini ile zâten kuru iddiâ olmaksan ileri gitmiyordu. Bu sayede Osmanlı pâdişahı Orta-Avrupa'da çok mühim bir nüfûz elde etmiştir. Elde edilen bu nüfûzdan(pâdişahın büyük lütfuna mazhar olmuş olan) Venedik'li Giritti istifâde etmek istiyordu. Bâb-ı Âlî'ye gelen yabancı elçilerin aracılıklarını yapmakta çok mâhir olan bu Venedik'li devlet a-

damı Jan Zapolya'dan boşalan Erdel voyvodalığına göz dikince ihtirasının kurbanı olmuş ve Türk akıncı beylerinin yetiştirilmesi üzerine Erdel'de çıkan iç karışıklıkta bir komplo neticesi öldürülmesi , pâdişahın hışmına uğramaktan korkan Ferdinand ile Zapolya'nın İstanbul'a karşı bir ittifak yapmalarına neden olmuştur. Varadin'de bir araya gelen Ferdinand ile Zapolya Macar krallık tâcınının Zapolya'nın ölümünden sonra Habsburg hânedanına geçmesi şartı ile anlaşırılar. Anlaşma İstanbul'da duyulduğunda pâdişah durumdan hoşlanmadığını ve rahatsız olduğunu bildirirse de üstüne düşerek işi ileri götürmez(1). Ancak Budin'in Habsburgların eline geçmesine müsâde etmeyeceğini de Erdel'de bir isyanı bastırırken ölen Zapolya'nın yerine anlaşma gereği kral olmak isteyen Ferdinand'a karşı aldığı tavırla ortaya koyar. Ferdinand, Zapolya henüz bekarken Varadin'de bir araya gelerek ölümünden sonra yerine geçmek üzere bir anlaşma imzalamış olmasına rağmen bu anlaşmayı İstanbul'a tasvip ettirememiştir. Üstelik o zaman bekâr olan Zapolya bilâhère Lehistan kralının kızı ile evlenerek ölümünden bir müddet sonra bir erkek çocuğa sahip olmuştur. Bunun üzerine padişah henüz süt emen bu çocuğu veliaht kral olarak tanıdığını bildirir ve Ferdinand'ın Macar kralı olmasına müsâde etmez(2).

Jan Zapolya'nın ölümü ile Osmanlı Devleti'nin Macaristan politikası da değişmiştir. Çünkü Zapolya'nın varlığı ile Habsburgların karşısında hedef durumuna gelen Budin Osmanlı toprakları ile Ferdinand arasında bir güvence oluşturmakta idi. Bu yüzden Budin'den aşağıda kalan Osmanlı toprakları emniyette bulunuyordu. Şimdi kralın ölümü ile savunma gücünü kaybeden bu

1- Gökbilgin , A.g.m. , s.27

2- Gökbilgin , A.g.m. , s.29

toprakların bütünlüğü ile serhat kalelerinin güvencesi tehlikeye girmişti. Çünkü artık vesâyeten yürütülen Macar krallığının Habsburglara karşı savunma kuvveti kırılmış, kendi bağımsızlığını Osmanlı desteğine rağmen korumaktan âciz bir duruma düşmüştü. Artık Macar krallığı ile Alman imparatorluğunun birleşmesi kuvvetle muhtemel bir hâle gelmişti. Osmanlı devleti için ise artık Habsburgların hâkimiyetinde olan topraklarla sınırlı komşusu olmak ihtiyacı kendi topraklarının savunma stratejisi açısından zorunlu hale gelmişti. Bunun için Budin'i bir Türk eyâleti yapmak isteyen padişahın bu emelini sezen Ferdinand'ın kuvvetleri General Roggendorf'un komutasında bu şehri kuşatırlar (1). Bu sırada Türk ordusu padişahın komutasında İstanbul'dan Budin'e doğru yola çıkar. Serhat beylerinin kuvvetlerinin Budin muhafazasına gelerek kaledekilerle birlikte geri püskürttükleri Roggendorf, padişahın gelmekte olduğu haberini alması üzerine muhasaradan vaz geçerek geri çekilir. Budin'e gelen padişah askerlerini birer ikişer kaleden içeri sokar ve kaleyi ele geçirdikten sonra küçük veliahtın burayı idâre edemeyeceğini bildirdiği kraliçeye veliaht büyüünceye kadar Erdel'de bulunmasını tavsiye ederek her ikisini birlikte Erdel'e gönderir. Budin'i Osmanlı devletine bağlı bir eyâlet merkezi yapan pâdişah , buranın idâri mekanizmasının başına beylerbeyi olarak Macar Süleyman Paşa'yı tâyin eder (2).

Ferdinand'ın iki yıl sonra Budin'i almak için Macaristan'a yeniden saldırması Kânûnî'nin onuncu seferi olan "Estergon seferi"ni düzenlemesine yol açmıştır. Çalışmamızın konusunu teşkil eden bu sefer Budin'e Türk idaresine geçtikten sonra yapılan ilk Habsburg saldırısının arkasından düzenleniyordu. Pâdişah-

1- Tabakat, s. 341-a

2- Tabakat, s. 444-b

hın 1541 yılında çıktığı Macaristan seferinden Budin'i Türk idâresine geçirerek dönmesinden sonra Ferdinand'ın kuvvetleri Celâl-zâde Mustafa'ya göre 80.000 kişilik (1), Murâdî'ye göre ise 100.000 kişilik bir ordu ile ¹una kıyıların sağ tarafındaki Peşte şehrini 16 Ağustos 1542 Cumartesi günü kuşatma altına almıştır(2). Budin'e saldıran bu kalabalık ordu, bir müddet önce emekliye ayrılan Macar Süleyman Paşa'nın yerine Budin beylerbeyliği görevine atanan Yahya Paşa-zâde Bâli Bey'in cansiperâne mukâvemeti ve etraftan yetişen Bosna vâlisi ve Pojega sancakbeyinin kuvvetlerinin yardımı ile püskürtülmüştür (3). Ayrıca hudutlardaki Türk akıncıları bu saldırıya karşılık olarak Ferdinand'ın topraklarına girerek bir kısım yerleri işgal etmişlerdir. Durumun İstanbul'a bildirilmesinden sonra pâdişah sefer hazırlıklarına girişir.

1 - Tabakat, s. 346-b

2 - Murâdî, Târih-i Feth-i Şikloş Ve Estergon Ve İstoni Belgrad, s. 5-b

3 - Uzunçarşılı, A.g.e. , s. 493

I- İDÂRÎ İŞLEMLER

- 1- Sefer Hazırlıkları
- 2- Ordunun Düzeni
- 3- Sefere Katılan Devlet Erkânı ve Askerî Erkân
- 4- Ordugâha Gelen Elçiler
- 5- Verilen Kayıplar ve Yapılan Atamalar

1- Sefer Hazırlıkları

Sefer hazırlıklarına başlayan padişah Rumeli ve Anadolu beylerbeyine emir vererek kendilerine bağlı sancakbeylerinin kuvvetleri ile sefere hazırlanmalarını ister ve 2 Eylül 1542 Pazar günü Rumeli Beylerbeyi Ahmet Paşa'yı Rumeli'ye ve Yeniçeri Ağası Ali Ağa'yı Edirne'ye hazırlık yapmaları için gönderir. Rumeli'ye gönderilen Ahmet Paşa önce Varadin'e daha sonra buradan Segedin'e geçerek sancakbeylerinin sefere hazırlanmalarını sağlar(1).

Sefer mühimmatı olarak 188.000 müdd (x) arpa ile 40.000 müdd un Tuna gemilerine yüklenerak Belgrad'a götürölmek üzere yola çıkarılır(2). 371 parçalık donanma gemilerine komutan olarak atanan Bursa sancakbeyi Hacı Ali Bey'in komutasındaki gemilerle Karadeniz'den Tuna yoluyla Budin'e götürmek üzere yola çıkarılır(3).

Bu dönemde Osmanlı devleti için Arap ve İran sınırları büyük bir tehlike arz ediyor ve özellikle pâdişahın seferde olduğu sıralarda meydana gelecek muhtemel saldırılar karşısında sınırları korumak için buralarda çok sayıda kuvvet bulundurmak gerekiyordu. Bunun için Batı'ya düzenlenen bu yeni sefere çıkmadan önce pâdişah yeni atamalar yaparak kendisinin seferde olduğu müddetçe sınırları ve eyâletleri koruma görevini Şehzâdeler ile beylerbeyilerine yükler(4) Bunun için yapılan yeni ata-

1- Murâdî, s. 6-b

(x) Bu deyim için bkz. Walter Heinz, Islamische Masse und gewichte , Handbuch der Orientalistik, Ergänzungeband

2- Hammer, s. 243

3- Târih-i Şikloş, s.20-a

4- Tabakat, s. 347-b

malarla Şam beylerbeyine getirilen Karaman Beylerbeyi Pîrî Paşa ile yeniden Karaman beylerbeyi olarak atanan eski Karaman beylerbeyi Hüsam Paşa yeni görev yerleri olan Şam'a ve Karaman'a gönderilir ve buralardan asker toplayarak beklemeleri emredilir(1).

Ordunun geçeceği yol güzergâhı üzerinde bulunan Sava ve Drava nehirlerinin üzerinde kurulması gereken köprülerin yapımı için Silistre, Niğbolu, Vidin, Semendire ve İzvornik sancakbeyleri görevlendirilir (2).

2- Pâdişahın İstanbul'dan Hareketi

İstanbul'da hazırlıklarını tamamlayan padişah 17 Aralık 1542 Pazartesi günü yanında Şehzâde Bayezid olduğu halde Edirne'ye doğru yola çıkar (3). Küh Ul-Ahbar müellifi Mustafa Âlî pâdişahın Edirne'ye gireceği gün şehrin eşrâf ve âyânı tarafından yapılan mutantan bir tören ile şehre girdiğini bildirmektedir (4). Edirne'ye giren pâdişah kış yaklaşmış olduğundan yoluna devam etmez ve burada kaldığı müddet içerisinde kışı Şehzâde Bayezid ile birlikte avlanmakla geçirir. Baharla birlikte sefer hazırlıklarını başlatarak hıdırelleze rastlayan 23 Nisan 1543 Pazartesi günü Sofya'ya doğru hareket eder(5).

1- Murâdî, s. 15-a

2- A.g.e. , s.15-b

3- Tabakat , s.348-a

4- " Pes dühul edeceği gün şehrin eşrâf ve âyânı ve hâcegân ve rûşenânı arz-ı pâ-y-i endâz ile istikbâl idüb hususan ol şehri gîr sükkânından müttakîler ve dervişler, münzevîler ve dilrişler, cavlakîler ve kalenderîler ve mevlevîler ve edhemîler ve hayderîler ve bektâşîler ve Şeyh Câmîler güruh güruh, zümre zümre , fırka, fırka alemler kaldırub duâ ve senâ ile hazret-i pâdişah-ı âlem ârâyı karşıladılar..."(Alî Mustafa, Küh Ul-Ahbar,4.cilt s.288-b)

5- Tabakat, s.352-a

3- Ordunun Düzeni

16. y.y.ın ilk yarısında Osmanlı devletinin kara kuvvetleri eyâletlerdeki askerler ile saltanat merkezindeki kapıkulu askerlerinden oluşmakta idi. Bunlardan eyâlet askerleri sancaklarda toplanıp eyâletin beylerbeyine bağlı sancakbeylerinin komutası altında savaşa iştirak ederken; kapıkulu askerleri ise merkezî bir kuvvet olarak pâdişahla birlikte yola çıkmakta idiler.

İşte 1543 Macaristan seferinde de Türk ordusu Rumeli, Anadolu, Budin vilâyetlerindeki eyâlet askerleri ile merkezdeki kapıkulu askerlerinden meydana geliyordu. Ayrıca Tuna gemilerindeki askerler ile Budin ve Belgrad'daki bir kısım kalelerde bulunan askerler de Türk ordusunun seferde hizmeti geçen aktif kuvvetleri arasında idiler. Ayrıca sefere pâdişahla birlikte katılan saray teşkîlatının maaşlı memurları geri hizmetini gören personel olarak görev yapmışlardır.

Sefere iştirak eden askerlerden eyâlet askerlerinin sayıları bilinmemekle birlikte hangi sancakların kuvvetlerinin iştirak ettikleri o dönemin belgelerinden tesbit edilebilmektedir. Merkeze bağlı maaşlı askerlerin sayılarını ise sefer sırasında tutulmuş olan ruznâmçe defterindeki kayıtlardan tesbit etmek mümkündür. Pâdişahla birlikte Edirne'den hareket eden Türk ordusunun düzeni ise Târih-i Şikloş'ta verilen bilgilere göre şu şekildedir(1) .

	<u>SAKALAR</u>	
	<u>CEBECİLER</u>	
	<u>LAĞIMCILAR</u>	
	<u>TOPÇULAR</u>	
	<u>TOP ARABACILARI</u>	
<u>KİLER AĞASI</u>	<u>HAZİNE AĞASI</u>	<u>KAPI AĞASI</u>
<u>SAĞ GARİBLER</u>		<u>SOL GARİBLER</u>
<u>SAĞ ULUFECİLER</u>		<u>SOL ULUFECİLER</u>
<u>SİPÂHİ OĞLANLARI</u>	<u>NİŞANCI</u>	<u>SİLAHDARLAR</u>
<u>RUMELİ DEFTERDARI</u>	<u>DEFTERDAR</u>	<u>ANADOLU DEFTERDARI</u>
<u>RUMELİ KAZASKERİ</u>		<u>ANADOLU KAZASKERİ</u>
	4. VEZİR	
	3. VEZİR	
	2. VEZİR	
	VEZİR-İ ÂZAM	
<u>ÇAKIRCILAR</u>	<u>ŞAHİNCİLER</u>	<u>ATMACACILAR</u>
	<u>SAMSONCULAR</u>	
	<u>MÜTEFERRİKALAR</u>	
	<u>ÇAŞNIGİRLER</u>	
	<u>İSTABL-I ÂMİRE HADEMELERİ</u>	
	<u>KAPICILAR</u>	
	<u>KAPICIBAŞILAR</u>	
	<u>YENİÇERİLER</u>	
	Salatanat bayrakları 7 altın çubuklu tuğ	
	<u>PÂDİŞAH</u>	
<u>SOLAKLAR</u>		<u>SOLAKLAR</u>
	<u>TABLZENLER</u>	
	<u>ÇAVUŞLAR</u>	

Bu düzen ile yola çıkan orduda ayrıca babası ile birlikte sefere katılan şehzâde Bayezid de bulunmakta idi.

Bunların mevcudu hakkında elimizdeki kaynaklarda değişik rakamlara rastlanmaktadır. Özellikle Târih-i Şikloş isimli eserde verilen rakamlar, ruznâme defterindeki rakamlara uymamaktadır. İlk elden otantik vesikalar olan bu defterdeki kayıtlar arasında bile değişik rakamlara rastlanmaktadır. Meselâ bir askerî sınıfın maaş verilen nefer sayısı ile in'am dağıtılan nefer sayısı arasında farklılık olduğunu kayıtlardan görmek mümkündür. Bu gibi değişik kayıtlar yüzünden sefere katılan asker sayısını net olarak tesbit etmek mümkün değildir. Ancak kaynaklardaki verilere göre bu değişik rakamları bir liste halinde vermek mümkündür. Bu verilere göre sefere katılan kapıkulu askerleri ile saray görevlilerinin sayıları için şu şekilde bir liste ortaya çıkmaktadır.

KAPIKULU ASKERLERİ VE SARAY HİZMETLİLERİ

SINIFI	ADEDİ			
	A- Ruznâme defterine göre	B-Târih-i Şikloş'a göre		
	a) Mevâcib verilen	b) İn'am dağıtılan		
Y	Yeniçeriler	8.166	7.365	12.000
A	Cebeciler	1.773	1.663	2.000
Y	Topçular	1.609	1.673	2.000
A	Top arabacıları	721	687	500
L	Sipâhîler	473	442	500
A	Silahdârlar	297	288	500
R	Sağ Ulûfeciler	232	228	500
I	Sol Ulûfeciler	463	436	1.000
L	Sağ Garibler	615	591	800
E	Sol Garibler	544	517	400
R	Lağımçıyan-ı Gebrân	184	--	--
S	Kapıcılar	223	221	300
A	Hayme mehtercileri	233	216	--
R	Alem mehtercileri	132	128	--
A	Istabl-ı âmire	2.274	2.214	--
Y	Matbah-ı âmire	220	219	--
H	Ehl-i hıref	67	60	--
i	Enderun oğlanları	147	147	--
Z	Çakırcılar	16	16	--
M	Şahinciler	8	8	--
E	Atmacacılar	8	8	--
T	Sakalar	13	13	--
L	Müşâherehârân	200	200	--
i	Terziler	56	55	--

Listede görüldüğü gibi asker sayısı hakkında kaynaklarda verilen rakamlar birbirini tutmamaktadır. Hatta ruznâme defterinde verilen;maaş dağıtılan askerler ile in'am dağıtılan askerlerin sayısı arasında bile farklılık vardır. Söz konusu maaştan sefer sırasında dağıtılan Muharrem,Safer,Receb aylarının maaşlarını ihtivâ eden masar mevâcibi kastedilmektedir. Bu maaş Şikloş'ta dağıtılmış olduğundan askerlerin Şikloş'taki sayısını göstermektedir. İn'amlar ise seferin son durağı olan İstoni Belgrad'da dağıtılmıştır. Buradaki rakamlar ise askerlerin İstoni Belgrad'daki sayısını göstermektedir. Buna göre Türk ordusunun Şikloş'tan sonra kuşatılan Estergon ve İstoni Belgrad kalelerinde verdiği askerî zâiyat göz önüne alınırsa asker sayısında burada meydana gelen azalmanın nedeni ortaya çıkmaktadır. Ayrıca aktif görevlerdeki asker sayısı İstoni Belgrad'da düşüş gösterirken, geri hizmetlerdeki askerlerin sayılarında değişiklik görülmemektedir. Bu durum da Şikloş'taki askerlerin sayısı ile İstoni Belgrad'daki askerlerin sayıları arasındaki farkın ölümlerden dolayı asker sayısındaki azalmadan meydana geldiği fikrine kuvvet kazandırmaktadır.

Yukarıda verilen rakamlara göre bir karşılaştırma yapıldığı zaman sefere katılan asker sayısı ile ilgili olarak şu netice ortaya çıkmaktadır:

1- Kapıkulu Askerlerinin Sayısı

A- Yayalar

a) Yeniçeriler

Tarih-i Şikloş'ta 12.000 kişi olarak gösterilen yeniçerilerin sayısını Celâlzâde 10.000'e indirmektedir (1). Ruznâme defterindeki kayıtlara göre 8.166 kişiye masar mevâcibi veri-

1- Tarih-i Şikloş, s. 28-a ve ayrıca Tabakat, s. 352-a

lirken Budin'de nöbetçi olarak bırakılan 1.590 kişiye de Re-
ceb, Şaban, Ramazan mevâcibi verildiği görülmektedir (1). Pâ-
dişahı Budin'de karşılayan sekbanlarla birlikte yeniçerilerin
sayısının 10.000 kişiye yaklaştığı görülmektedir. Buna göre se-
fere bizzat katılmış olan Mustafa Çelebi'nin verdiği rakam Tâ-
rih-i Şikloş'takinden gerçeğe daha yakın görünmektedir.

b) Cebeciler

Sefere katılan Cebeci ocağına mensup olan askerlerin sa-
yısını Mûrâdî 1.000 kişi olarak bildirirken ; ruznâmçe defte-
rinden tesbit edebildiğimiz rakamlara göre Şikloş'ta 463 kişi
olan cemaatin bu sayısının, İstoni Belgrad'da 436 kişiye düştü-
ğü görülmektedir (2).

Cebeci ocağına bağlı askerlerin sayısının muhtelif tarih-
lerde azalıp,arttığını bildiren Uzunçarşılı ; bu değişikliğin
Yeniçeri ocağına bağlı olduğunu , yeniçerilerin artması ile bir-
likte cebecilerin sayısında arttığını ve yeniçerilerin 12.000
kişi oldukları zaman cebecilerin de 500 kişiden ibâret oldukla-
rını bildirmektedir (3).

c) Topçular

Topçuların bu sefere 800 kişi ile katıldığını bildiren
Târih-i Şikloş isimli seferle ilgili gazavâtnâmenin müellifi-
ne Hammer de katılmaktadır(4). Oysa ruznâmçe defterindeki ra-
kamlardan; merkez teşkilatına bağlı bu askerlerin Şikloş'ta
615 (5), İstoni Belgrad'da ise 601 kişi oldukları anlaşılma-
ktadır (6).

1- KK 30-a

2- KK 11-b

3- Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti Teşkilâtında Kapıkulu Ocak-
ları II, s.21

4- Hammer, s.244

5 - KK 11 - b

6 - KK 25- b

d) Top Arabacılar

Târih-i Şikloş'ta Estergon seferine katılan top arabacılarının sayısı 400 kişi olarak gösterilmektedir. Görice'li Koçi Bey de 4. Murad'a sunduğu meşhur risâlesinde 1574 yılında yâni Estergon seferinden 31 yıl sonra bu ocağa bağlı asker sayısının 400 kişiden ibâret olduğunu bildirmektedir (1). Ancak elimizdeki ruznamçe defterindeki kayıtlardan Estergon seferine katılan Top arabacılarının Şikloş'ta 544 (2), İstoni Belgrad'da ise 517 kişi oldukları anlaşılmaktadır (3).

B- Sûvâriiler

Estergon seferine katılan merkeze bağlı Türk sûvâri kuvvetleri 6 bölük diye adlandırılan "Sipâhiler, Silahdarlar, Sağ garibler, Sol garibler, Sağ ulûfeciler, Sol ulûfeciler" den meydana gelmekte idi. Bunların toplam mevcudu Târih-i Şikloş'a göre 6.000 , ruznamçe defterine göre ise 5.105 kişidir.

Lağımçılar

Cebeci ocağına bağlı lağımçıların dışında özel bir ihtisas gerektiren bu işin ifâsı için "lağımçıyân-ı gebrân" denilen 184 kişilik bir teknik eleman kadrosunun bu sefere katıldığı ruznamçe defterinin masraflar kısmındaki kayıtlardan anlaşılmaktadır (4).

2- Saray Hizmetlileri

Pâdişahla birlikte sefere iştirak eden saray hizmetlileri ; 223 kapıcı, 365 mehterci, 2.274 istabl-ı âmire hademesi, 147 enderun oğlanı, 32 şikar (av) hizmetlisi, 56 terzi, 200 müşâherehâran olmak üzere toplam 3530 kişiden ibarettir. Bu sayı

1-Bkz. Koçi Bey Risâlesi, sâdeleştiren Ahmet Uğur, Ank. 1985 s.44

2- KK 16-b

3- KK 25-b

4- KK 16-b

ruzname defterindeki masar mevâcibi kayıtlarından çıkarılmıştır.

Yukarıdaki rakamlara göre pâdişahla birlikte sefere katılmış olan kul tâifesini şu şekilde gösterebiliriz:

Kapıkulu Askerleri		Saray Hizmetlileri	Toplam
Yayalar	Sûvârîler		
Kuşatmaya katılanlar	Nöbetçiler		
9.788	1.500	5.105	3.530
			19.923

4- Sefere Katılan Devlet Erkânı ve Askerî Erkân

1543 Macaristan seferine katılmış olan şehzâde, vezirler, kazaskerler, defterdarlar, nişancı, beylerbeyiler gibi büyük devlet erkânı, eyâlet kuvvetlerinin komutanları olan sancakbeyleri, kapıkulu askerlerinin ağaları ve saray hizmetlilerinin reisleri şunlardır.

Pâdişah

I. Süleyman

Şehzâde Bayezid

Vezirler

I.Vezir

II.Vezir

III.Vezir

IV.Vezir

Süleyman Paşa (1)

Rüstem Paşa (2)

Mehmet Paşa Hüsrev Paşa

1- Akağalardan olup saraydan yetişen Süleyman Paşa; 1523 yılında Şam beylerbeyliğine tâyin edilmiş, buradan da yine beylerbeyi olarak Mısır'a gönderilmiştir. 1535 yılında Anadolu beylerbeyliğine atanmıştır. Hint seferinin donanma komutanı olarak ün yapan Paşa, bu seferden dönüşte kubbealtı vezirliği ile taltif edilmiştir. Kısa müddet zarfında 2. Vezirliğe yükselen Hadım Süleyman Paşa, Lütfi Paşa'nın azli üzerine 1541 yılında sadârete atanmıştır. (Bkz. Şerâfettin Turan, "Süleyman Paşa", İA XI)

2- Acemi oğlanları ocağında yetişip oradan saraya intisap etmiştir. Mohaç seferinde pâdişahın silahdarı iken emîr-i ahur-u

Kazaskerler

Rumeli Kazaskeri		Anadolu Kazaskeri
Ebussud Efendi (1)		Muhyiddin Efendi
	Defterdar	
	<u>Lütfi Efendi</u>	
Rumeli Defterdarı	Budin Defterdarı	Anadolu Defterdarı
<u>Ferhat Bey</u>	<u>Mehmet Çelebi</u>	<u>Yusuf Bey</u>
	Nişancı	
	<u>Celâlzâde Mustafa Çelebi (2)</u>	
	Rumeli Beylerbeyi	
	<u>Ahmet Paşa</u>	
Tırhala Sancakbeyi	Mora Sancakbeyi	Bosna Sancakbeyi
<u>Osman Bey</u>	<u>Mehmet Can Bey</u>	<u>Ulama Bey</u>
Köstendil Sancakbeyi	Niğbolu Sancakbeyi	Avlonya Sancakbeyi
<u>Hıdır Bey</u>	<u>Turgut Bey</u>	<u>Mesih Bey</u>
İskenderiye Sancakbeyi	Vidin Sancakbeyi	Özi Sancakbeyi
<u>Velican Bey</u>	<u>Bâlî Bey</u>	<u>Mehmet Bey</u>
Prizren Sancakbeyi	Selânik Sancakbeyi	Kırkklise Sancakbeyi
<u>Mehmet Bey</u>	<u>Abdullah Bey</u>	<u>Mahmut Bey</u>
Çingâne Sancakbeyi		İlbasan Sancakbeyi
<u>Ali Bey</u>		<u>Türhan Bey</u>

evvelik ile enderûna çıkmış, önce Diyarbakır daha sonra da Anadolu beylerbeyiliğine tâyin edilen Paşa, pâdişahın kızı Mihrimah Sultan ile evlendikten sonra 3. vezirliğe getirilmiş ve bir müddet sonra da 2. vezir olmuştur. Nihayet Hadım Süleyman Paşa'nın azli üzerine vezîr-i âzam olmuştur. (Bkz. Ş. Altundağ ve Ş. Turan, "Rüstem Paşa". IA IX)

1- XVI. yy. da uzun müddet şeyhülislamlıkta bulunmuş ve Hoca çelebi diye tanınmıştır. (Bkz. Câvid Baysun, "Ebussud Efendi" IA IV)

2- Yaklaşık 1490-91 yıllarında Tosya kadısının en büyük oğlu olarak dünyaya gelen ve "Koca Nişancı" olarak ün yapan Kânunî döneminin meşhur nişancısıdır. (Bkz. Tayyip Gökbilgin, "Celâlzâde", IA III)

3- Arnavut devşirmelerindendir. Saraydan yetişmiş, kapıcıbaşılık ile dışarı çıkmış sırasıyla yeniçeri ağalığı, Rumeli beylerbeyiliği görevlerinde bulunmuş, daha sonra getirildiği 2. vezirlikte iken Temeşvar'ı zaptetmiş, Rüstem Paşa'nın azli üzerine de onun yerine vezîr-i âzam olmuştur. (Bkz. M. Câvid Baysun "Ahmet Paşa" IA I)

Anadolu Beylerbeyi
İbrâhim Paşa

Menteşe Sancakbeyi

Mehmet Bey

Teke Sancakbeyi

Hüsrev Bey

Bolu Sancakbeyi

Sinan Bey

Sultanönü Sancakbeyi

Sahveli Bey

Bursa Sancakbeyi

Ali Bey

Hamit Sancakbeyi

Sunullah Bey

Karesi Sancakbeyi

Turhan Bey

Ergani Sancakbeyi

Mehmet Bey

Aydın Sancakbeyi

Ali Bey

Karahisar Sancakbeyi

Ahmet Bey

Kocaeli Sancakbeyi

Hasan Bey

Saruhan Sancakbeyi

Mehmet Bey

Budin Beylerbeyi

Mehmet Paşa

Semendire Sancakbeyi

Mehmet Bey

Pojega Sancakbeyi

Murat Bey

İzvornik Sancakbeyi

Hayrettin Bey

Alacahisar Sancakbeyi

Murat Bey

Mohaç Sancakbeyi

Kasım Bey

Cezayir Beylerbeyine bağlı

İnebahtı Sancakbeyi

Ahmet Bey

Beylerbeyi Kethüdarları

Rumeli Kethüdası

Geyvan Bey

Anadolu Kethüdası

Yunus Bey

Kapıkulu Askerlerinin Ağaları ve Kethüdarları

Yeniçeri Ağası

Ali Bey

Cebecibaşı

Bâlî Bey

Sipâhî Ağası

Mesih Bey

Silahdar Ağası

Mehmet Bey

Sağ Ulûfeciler Ağası

Sinan Bey

Sol Ulûfeciler Ağası

Hasan Bey

Yeniçeri Kethüdası

Sinan Bey

Toparabacılarbaşı

Süleyman Bey

Sipâhîler Kethüdâsı

Mustafa Bey

Silahdar Kethüdası

Mehmet Bey

Sağ Ulûfeciler Kethüdası

Ahmet Bey

Sol Ulûfeciler Kethüdası

Hasan Bey

Sol Garibler Ağası
Ali Bey

Sol Garibler Kethüdası
Şehsüvar Bey

Saray Ağaları

Serhengân-ı Divân-ı Hümâyün

Emîr-i Alem Kapıcıbaşı Çavuşbaşı Çavuşlar Kapıcılar
Başkâtibi Kethüdası

Rıdvan Bey Behram Bey Mahmut Bey Mahmut Bey Ali Bey

Mehterân Reisleri

Hayme Mehtercileri
başı: Muslihiddin

Alem Mehtercileri
başı: Veli Çelebi

Mehterciler Kethüdası
Ali Çelebi

Enderun Ağaları

Kapı Ağası
Haydar Ağa

Hazine Ağası
Sinan Ağa

Kilerci Ağası
Cafar Ağa

Matbah-ı Âmiire Reisleri

Baş Çaşnigir
(Ser zevvâkin)
Ahmet Bey

Baş Helvacı
Fîruz

Hassa Ekmekçileri
başı: Fîruz

Ser habbâzin-i
harcî: Sinan

Istabl-ı Âmiire Reisleri

Büyük Emîr-i ahur
Haydar Bey

Küçük Emîr-i ahur
Hüseyin Bey

Eminler

Matbah-ı Âmiire Emini
Hayreddin Bey

Arpa Emini
Nasuh Bey

Berat Emini
Mustafa Çelebi

Defter Emini
Yahya Çelebi

BA KK 1765 numaralı ruznamçe defterinden çıkarılmış olan bu listedekilerin dışında ayrıca Kırım Hanı'nın oğlu Emin Giray ve bir kısım Tatar beyleri de bu sefere iştirak etmişlerdir.

5- Ordugâha Gelen Elçiler

a- Lehistan Kralının Elçisi

12 Ağustos 1543 Pazartesi günü Estergon kalesinin fet-hini müteakip, Estergon ovasında bulunan pâdişahın huzuruna çı-karılan Lehistan kralı Sigismund'un elçisi kralının tebrikle-rini sunarak hediyelerini takdim eder (1).

Lehistan kralının gönderdiği elçilerin Osmanlı devleti-nin siyâsî tarihinde apayrı bir yeri ve önemi vardır. Çünkü hiçbir devlet adamı 1489 yılında yaptığı anlaşmayı sürekli o-larak yenileyen Lehistan kralı kadar elçi göndermemiştir. Avru-pa'nın kuzeyinde gücü ile belli bir otorite kurmuş olan Leh kralları , Osmanlı devletinden ve bu devlet adına kendilerini âdeta kontrol altında tutan Kırım hanlarından dâimâ çekinmişlerdir. Ayrıca Macar krâliyet tâcını Osmanlı devletinin hima yesi ile koruyabilen müteveffa Jan Zapolya'nın Lehistan kralı-nın damadı olmasından dolayı , sefer sırasında Erdel'de bulu-nan kraliçe ile veliaht prens de Leh kralının kızı ve torunu oluyorlardı. Bu durum Lehistan kralını Osmanlı devletine yak-laştıran bir başka mühim bir vasıta olduğundan iki devlet ara-sında kurulan sıcak ilişkilerin bozulmaması için azamî gayret sarfeden kral, Estergon'un fethini müteâkip elçisiyle birlikte hediyeler göndererek padişaha şükran duygularını iletmiştir. Elçi'nin pâdişaha sunduğu 8 adet 6.036 dirhem tutarındaki bü-yük kupa , 8 adet samur kürkü yusûfî başlık, 2 adet üsküf, 2 rub zengibar, 1 adet sungurdan oluşan hediyeler ile beraberinde-ki 11 kişilik heyet ruznâmçe defterindeki kayıtlardan çıkarılmak-tadır (2).

1- Tabakat , s. 364 -a

2- KK,s. 20 -a

b- Kara Boğdan (Moldavya) Voyvodasının Adamı

1455 yılından itibaren Osmanlı devletinin hakimiyetini tanıyarak ikibin altın vermek suretiyle Osmanlı nüfûzu altına giren tarihlere Kara Boğdan vilayeti olarak geçen Moldavya prensleri her yıl mutad olan vergilerini göndermişlerdir. 1543 yılında voyvodanın vergi gönderdiği tarih padişahın seferde olduğu zamana denk gelmektedir. 22 Mayıs 1543 Salı günü Niş kasabasında konaklamış olan Türk ordusuna burada mülâkî olan elçi getirdiği cizyeyi hazineye teslim eder (1), Cizyenin tutarının 825.000 akçe olduğu ruznâme defterindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır (2).

c- Dubrovnik Cumhuriyetinin Elçileri

Osmanlılara tâbî imtiyazlı devletlerden birisi olan (Raguza) Dubrovnik cumhuriyetinin elçileri ordugâha gelerek üçyüzelli bin akçe tutarındaki cizyelerini hazîneye teslim etmişlerdir(3).

Ayrıca tüccar bir devlet olması hasebiyle ticaret yaptığı Avrupa ülkelerinde gelişen olayları Osmanlılara bildiren bu devletin bir adamı olan Pavlo iki defa ordugâha gelerek gelişmelerden pâdişahı haberdar etmiştir(4).

d- Erdel Voyvodasının Adamları

Budin Osmanlı devletinin bir eyaleti olduktan sonra Erdel'e gönderilen Jan Zapolya'nın karısı ve oğlu Estergonda bulunan pâdişaha adamlarını göndererek hediyelerini ve cizyelerini sunarlar (5).

1- "...Bend-i kemend-i itâate boyun viren Kara Boğdan vilâyetinin voyvodası olan Petri voyvoda harc-u harac ve cizye ve bâc âdemiyle gönderib hızâne-i âmire ömrehallahü teâlâ ile yevmü'l-âhireye gelüb teslim olundu.." (Murâdî, s. 53-a)

2- KK, s.5-b

3- KK, s.8-b

4- KK, s.4-b 33-a

5- KK, 8-a

e- Eflak Voyvodasının Adamları

Osmanlı devletine bağlı olan Eflak voyvodası da sefer esnâsında adamları ile birlikte 1.100.000 akçe tutarındaki cizyesini gönderir (1).

6- Verilen Kayıplar ve Yapılan Atamalar

23 Nisan 1543 Pazartesi günü Edirne'den yola çıkan Kânunî Sofya'ya geldiğinde Budin vâlisi Yahyâ Paşazâde Bâli Paşa'nın vefat haberini alır. Bunun üzerine müteveffâ Paşa'nın kardeşi Niğbolu sancakbeyi olan Mehmet Paşa'yı 15 Mayıs 1543 Pazartesi günü Budin beylerbeyi olarak tâyin ederken, büyük Emîr-i ahur Haydar Bey'i de ondan boşalan Niğbolu sancakbeyliği görevine getirir.

Kalelerin kuşatması sırasında ordunun idâri kademesinde bulunan gerek eyâlet askerlerinin idarecilerinden, gerekse kapıkulu askerlerinin idârecilerinden birçok komutan hayatını kaybetmiştir. Bunlardan tesbit edebildiklerimiz; Estergon kalesi kuşatması sırasında Bolu sancakbeyi, İstoni Belgrad kuşatmasında ise Silistire sancakbeyi olmak üzere iki sancakbeyi, kapıkulu askerlerinin reislerinden Şikloş'ta Silahdar ve Sağ ulûfeciler bölükbaşı, Estergon'da Topçu ve Silahdar bölükbaşı İstoni Belgrad'ta Top arabacıları, Sipâhîler bölükbaşı Estergon'da Enderun'dan Kilercibaşı olmak üzere toplam 2 sancakbeyi ve 7 bölükbaşından ibarettir.

Sefer sırasında hayatını kaybeden bu sancakbeyleri ve kapıkulu askerlerinin reislerinin isimleri ile yapılan yeni atamaları ruznâmçe defterindeki kayıtlardan tesbit etmek mümkündür. Çünkü bu defterde söz konusu atamalardan dolayı verilen hediyeler masraflar kısmına kaydedilirken atama yapılan şahsın kimin yerine ve niçin atandığı bildirilmemiştir. Aşağıda bunlar liste halinde verilmiştir.

Sefer Sırasında Verilen Kayıplar ve Yapılan Atamalar

a) Ölenin

Adı	Görevi	Ölüm Yeri	KK
Yahyâ Paşazâde Bâli Bey	Budin beylerbeyi	Budin	(1)
Cüнді Sinan Bey	Bolu sancakbeyi	Estergon	23-b
Zehrimar Mehmet Bey	Silistre sancak beyi	İstoni Belgrad	(2)
Hersek'li Ali	Silahdâr bölük başı	Şikloş	22-b
Bosna'lı Ferhad	Sağ Ulufeciler bölükbaşı	Şikloş	22-b
Yusuf	Sipâhîler bölük başı	İstoni Belgrad	23-a
Ali Bey	Toparabacılar bölükbaşı	İstoni Belgrad	23-a
Mustafa bin Nabuh	Silahdâr bölük başı	Estergon	22-b
Mustafa	Kilercibaşı	Estergon	21-a
Ahmet bin Abdullah	Topçubaşı	Estergon	21-a

b) Atananın

Adı	Eski Görevi	Yeni Görevi	KK
Yahyâpaşazâde Mehmet Bey	Niğbolu sancak beyi	Budin beylerbeyi	(3)
Mehmet Bey	Cezâyir kethüdâsı	Karahisar sancakbeyi	33-a
Ahmet Bey	İnebahtı sancakbeyi	İstoni Belgrad sancakbeyi	33-a
Câfer Bey	Sağ Ulufeciler Ağası	İnebahtı sancakbeyi	33-a

1- Murâdî, s. 50-a

2-Târih-i Şikloş, s. 124-a

3-Murâdî, s. 50-b

Haydar Bey	Büyük Emîr-iahur	Niğbolu sancakbeyi	28-b
Hüsrev Ağa	Sipâhiler ağası	Teke sancakbeyi	22-b
Mustafa	--	Silâhdâr bölükbaşı	22-b
Süleyman bin Abdülmuttalib	--	Sağ ulûfeciler bölükbaşı	13-b
Ahmet Bey	Çakırcıbaşı	Atmacacıbaşı	13-b
Ahmet Bey	Atmacacıbaşı	Sol garibler bölükbaşı	24-a
Hasan Bey	Sol garibler bölükbaşı	Sağ garibler bölükbaşı	24-a
Hüseyin	Sipâhî oğlanı	Sipâhîler bölükbaşı	24-a
Mesih Bey	Sipâhîler bölükbaşı	Sipâhîler ağası	23-a
Sinan Bey	Sağ garibler bölük başı	Sol ulûfeciler bölükbaşı	23-a
Süleyman	Toparabacılar kethüdâsı	Toparabacılar bölükbaşı	22-b
Yahyâ bin Abdullah	--	Silâhdârlar bölükbaşı	21-a
İbrâhim	Silâhdarlar bölükbaşı	Topçubaşı	21-b
Ayas	Sipâhî oğlanı	Kilercibaşı	21-a

Yukarıdaki listede verilen bilgilerin çoğu KK 1765 no-
lu ruznâme defterindeki kayıtlardan çıkarılmıştır. Defter-
deki bilgiler çağdaş klasik kaynakların verdiği bilgilerle kar-
şılaştırıldıktan sonra listeye alınmıştır. Bu seferi anlatan
söz konusu çağdaş eserlerden Tabakat Ul-Memâlik ve Târih-i Pe-
cevi'de konu ile ilgili pek az bilgiye rastlanmakta, Târih-i
Feth-i Şikloş ve Estergon ve İstoni Belgrad'da ise Budin bey-
lerbeyiliğine yapılan atamanın dışında bu konu ile ilgili hiç
bir bilgiye rastlanmamaktadır. Târih-i Şikloş'ta ise sâdece
Estergon kalesi kuşatması sırasında ölen ve yaralananların sa-
yısı verilmektedir. Bu eserde verilen mâlumata göre ; kuşatma-
da 300 den fazla yeniçeri ile ,Cündî Sinan Bey, Pojega çeribaşı,
Zenberekçibaşı, Kilercibaşı, Mora alaybeyinin kardeşi Sinan Bey,
Rüstem Paşa'nın divan kâtibi hayatını kaybetmiş, Semendire alay-
beyi ise yaralanmıştır(1).

1- Târih-i Şikloş, s.110-a

II-ASKERÎ HAREKÂT

1- Seferin Yol Güzergâhı

2- Fethedilen Kaleler

A- Harben Alınanlar

a) Valpo kalesi

b) Şikloş kalesi

c) Estergon kalesi

d) İstoni Belgrad kalesi

3- Dönüş

B- Teslim Olanlar

a) Peçuy Kalesi

b) Tata kalesi

1- Seferin Yol Güzergâhı

1543 Macaristan seferinde Türk ordusunun izlediği yol; dana önce Macaristan'a yapılmış olan seferlerle Budin'e kadar açılmış olan yolun Budin'den İstoni Belgrad'a kadar gerçekleştirilen uzantısıyla meydana gelmiştir. Kânunî'nin 1521 yılında Macaristan'a yaptığı ilk seferinde ordu; Edirne, Gırmen, Filibe, Sofya, Şehirköy, Niş yol hattını tâkip ederek Sava nehri kenarından Belgrad'a ulaşmıştı. Aralarında yaklaşık üç-dört günlük mesâfe olan bu merkezlerin birinden diğerine geçmek için ise günlük olarak kalınacak , askerın istirahatı açısından çok önemli olan menziller tesbit edilmiştir. Bu menzillerde gerektiğinde divan toplantısı yapılmakta ve ihtiyaç duyulduğu zaman konaklama süresi bir günü geçmekte idi. 1526 yılında çıkarılan II. Macaristan seferinde Filibe, Sofya,Şehirköy, Niş hattını tâkip ederek Belgrad'a ulaşan pâdişahın bu kez I.seferde kullandığı bazı menzilleri değiştirdiği ve yolu kısalttığı anlaşılmaktadır. I.seferde Edirne'den sonra 44 menzilden geçtikten sonra Belgrad'a varırken; II.seferde 42 menzilden sonra 58 günde ulaşmıştır.

V.Macaristan seferi olan Estergon seferinde ise Belgrad'a kadar I. ve II. seferlerde izlenen yol takip edilerek varılmıştır. Belgrad'dan sonra kuşatma altına alınan kalelere doğru bir yol tâkip edilmiştir. Bunun için de önce Valpo'ya gidilmiş, buradan Şikloş kalesine hareket edilmiş ve Şikloş'un fethinden sonra Budin'e gelindikten sonra buradan da Estergon ve İstoni Belgrad'ageçilmiştir.

Sefer Edirne'den başladığı başladığı için dönemin çağdaş

klasik kaynaklarında da ordunun izlediği yol güzergâhı Edirne-
den itibaren verilmektedir. Murâdî'nin eserinde Matrakçı Na-
suh'un çizgileriyle yol üzerindeki menziller, gün ve mesâfe be-
lirtilerek; ancak eksik olarak verilmektedir. Burada eksik olan
yerlerin isimleri ; seferde ordunun uğradığı menzilleri ismen
bildiren Târih-i Şikloş'tan tesbit edilebilmektedir. Ruznâmçe
defterindeki kayıtlarda geçen yer isimleri de Târih-i Şikloş
ve Murâdî'nin eserlerinde verilen isimlerle karşılaştırıldığın-
da arada farklılık olmadığı görülmektedir. Ancak defterde ka-
yıtlı menziller eksik olduğundan bunları yer ve mesâfe bildi-
rerek veren Murâdî'ye göre aynen veriyoruz.

<u>Menzil No</u>	<u>Mesâfe</u>	<u>Menzil Adı</u>	<u>Varış Tarihi</u>	<u>Murâdî</u>
1.Menzil	3 Mil	Çirmen	23 Nisan 1543	40-a
2.Menzil	3 Mil	Eski Hisarlık	24 Nisan 1543	40-a
3. Menzil	3 Mil	Çakırağa Değir- menleri	25 Nisan 1543	40-a
4.Menzil	3,5 Mil	Güllük Karyesi	26 Nisan 1543	40-b
5. Menzil	4 Mil	Akpınar Karyesi	27 Nisan 1543	40-b
6. Menzil	3 Mil	Köpsi Köprüsü	28 Nisan 1543	41-a
7. Menzil	2,5 Mil	Filiba	29 Nisan 1543	41-a
8. Menzil	4,5 Mil	Tatarlar Karyesi	9 Mayıs 1543	41-a
9. Menzil	3 Mil	Çayır	10 Mayıs 1543	47-a
10. Menzil	1 Mil	Manid ile Uncu- lar arası	11 Mayıs 1543	47-a
11.Menzil	3 Mil	İhtiman Sahrası	12 Mayıs 1543	47-b
12. Menzil	4 Mil	Hacı Karaman Kar- yesi	13 Mayıs 1543	47-b
13. Menzil	3 Mil	Sofya	14 Mayıs 1543	48-a

Sofya ile Niş arasındaki menziller bu kitapta bulunmadığı-
ndan buraya alınmamıştır.

Niş'ten itibaren	Niş	22 Mayıs 1543	48-b
1. Menzil 4,5 Mil	Radoğa Karyesi	26 Mayıs 1543	48-b
2. Menzil 3Mil	Alacahisar	27 Mayıs 1543	55-a
3. Menzil 3 Mil	Nuhsel Karyesi	28 Mayıs 1543	55-a
4. Menzil 3 Mil	Kıbrısça Karyesi	29 Mayıs 1543	55-a
5. Menzil 2,5 Mil	Obrava Karyesi	30 Mayıs 1543	55-a
6. Menzil 3 Mil	Birince Karyesi	31 Mayıs 1543	55-a
7. Menzil 4,5 Mil	Koştaloka Kasabası	1 Haziran 1543	55-a
8. Menzil 4 Mil	Akkilise Karyesi	2 Haziran 1543	56-b
9. Menzil 3 Mil	Ralya Karyesi	3 Haziran 1543	56-b
10. Menzil 4 Mil	Hisarlık Karyesi	4 Haziran 1543	56-b
11. Menzil	Belgrad	5 Haziran 1543	56-b
12. Menzil 3 Mil	Moraviç Karyesi	8 Haziran 1543	71-a
13. Menzil 3 Mil	Grabviç Karyesi	9 Haziran 1543	71-a
14. Menzil	Gradine Karyesi	10 Haziran 1543	71-a
15. Menzil 3 Mil	Kumariç Karyesi	11 Haziran 1543	71-b
16. Menzil 1,5 Mil	Böğürdelen	12 Haziran 1543	71-b
17. Menzil 3 Mil	Yarık Karyesi	13 Haziran 1543	71-b
18. Menzil 3 Mil	Gorgoruca Karyesi	17 Haziran 1543	72-a
19. Menzil 3 Mil	Tırnova Karyesi	18 Haziran 1543	72-a
20. Menzil 4 Mil	Vilkar Kalesi'nin beri yanı	20 Haziran 1543	72-a
21. Menzil 2 Mil	Berhoval Kalesi'nin karşı tarafı	21 Haziran 1543	72-a
22. Menzil 3 Mil	Ösek Kalesi	22 Haziran 1543	72-b
23. Menzil 3 Mil	Fıraş Köprüsü	23 Haziran 1543	72-b
24. Menzil 2 Mil	Valpo Kalesi	24 Haziran 1543	72-b

Listede görüldüğü gibi Edirne'den hareket eden padişahın Valpo Kalesi'ne varıncaya kadar Sofya ile Niş arasındaki dinlenme yerlerinin dışında konakladığı bütün manzillerin isimleri

birbirlerine olan uzaklıkları ve ordunun buralarda hangi gün konaklama yaptığı Murâdî'nin eserinden tesbit edilebilmektedir. Ancak eserde bu menziller Valpo'ya kadar getirilmektedir. Valpo'dan İstoni Belgrad'a kadar uzayan yolun üzerindeki diğer menziller ile yine Murâdî'nin eserinde bulunmayan Sofya-Niş arasındaki menzilleri Târih-i Şikloş tan tesbit etmek mümkündür. Ayrıca ruznâme defterinde geçen ordunun konakladığı yerlerin isimleri ile Tabakatü'l-Memâlik'te geçen yerlerin isimleri bir araya getirildiğinde hem isim farklılıkları ortaya çıkmakta, hem de o-tantik değeri olan ruznâme defterindeki kayıtlardaki isimlere diğer kaynaklardaki isimlerin uygun olup, olmadıkları tesbit edilebilmektedir. Buna göre Estergon seferi ile ilgili kaynaklarda geçen konak yerlerinin isimleri şu şekildedir.

<u>KK</u>	<u>T.F.S.E.İ.B.</u>	<u>T.S.</u>	<u>TABAKAT</u>
---	EDİRNE	EDİRNE	EDİRNE
---	ÇİRMEN	ÇİRMEN	ÇİRMEN
---	ESKİ HİSARLIK	BEYALANI	---
ÇAKIRAĞA	ÇAKIRAĞA	ÇAKIRAĞA	---
--	GÜLLÜK KARYESİ	HALİDLİ ÇAYIRI	---
PINARBAŞI	AKPINAR	PINARBAŞI	---
--	KÖPSİ SUYU	ROĞOŞ	---
FİLİBE	FİLİBE	FİLİBE	FİLİBE
---	TATARLAR KARYESİ	YASSICA YAYLA	---
---	KARAPINAR ÇAYIRI	YOND KORUSU	---
---	KAPALI DERBEND	KARA PINARLU	---
---	İHTİMAN SAHRASI	İHTİMAN SAHRASI	---

---	HACI KARAMAN	HACI KARAMAN	---
SOFYA	SOFYA	SOFYA	SOFYA
---	---	YER DERBENDİ	---
ŞEHİRKÖY	---	ŞEHİRKÖY	---
---	---	İZVOR	---
NİŞ	NİŞ	NİŞ	NİŞ
---	RADOŞA	İYVARLIK	---
---	---	DERESİ	---
---	AIA CAHİSAR	ALACAHİSAR	---
---	NUHSEL ÇAYIRI	DERBENDEN	---
---	OPRAVA SUYU	İPRİ SUYU	---
---	BRİNÇE	MORAVA SUYU	---
---	KOŞTAKOLA	BANNETİC	---
---	AKKİLİSE	AKKİLİSE	---
---	RALYA	RALYA	---
---	HİSARLIK	HİSARLIK	---
BELGRAD	BELGRAD	BELGRAD	BELGRAD
---	MORAÇAY	MORAÇAY	---
---	GRABVIÇ	GRAPOLÇA	---
---	GRADİN	DEBARACA	---
---	KUMARIÇ	KORUCA	---
---	BÖĞÜRDELEN	BÖĞÜRDELEN	---
YARIK	YARIK	YARIK	---
---	GORGORUCA	İLACA	---
---	TIRNOVA	---	---
---	VILKAR	VALKOVAR	---
---	BERHOVAR	BERHOVA	---
---	ÖSEK	ÖSEK	---
---	FIRAŞ	---	---
VALPOVA	VALPO	VALPO	VALPO

---	---	KIZILCIK HİSARI	---
---	---	DRAVA NEHRİ	---
ŞİKLOŞ	ŞİKLOŞ	ŞİKLOŞ	ŞİKLOŞ
---	---	İRŞE	---
---	---	SEKSAR	---
---	---	VİRAN KİLİSE	---
---	---	TURLUNA	---
---	---	FELDVAR	---
---	---	YIKIKSARAY	---
---	---	KABAKUŞLUK	---
ESTERGON	ESTERGON	ESTERGON	ESTERGON
---	---	NESMİL	---
---	---	ÇAKVAR	---
İSTOLNİ BELGRAD	İSTOLNİ BELGRAD	İSTOLNİ BELGRAD	İSTOLNİ BELGRAD

Listede görüldüğü gibi Tabakat ül-Memâlik'te ordunun geçtiği şehir merkezleri ile fethedilen kalelerin dışında bir isme rastlanmamaktadır. Ruznâme defterinde ise Çakırağa, Pınarbaşı, Şehirköy, Yarikkarye gibi bir günden fazla konaklanan menziller ile merkezî yerlerin isimleri geçmektedir. Listede gösterilen Sofya ile Niş arasındaki menziller ile Budin'den İstolnî Belgrad'a kadar uzanan yol üzerindeki menziller Murâdî'nin eserinde bulunmadığı için Târih-i Şikloş isimli eserde verilen bilgilere dayanarak listeye alınmıştır. Yine Târih-i Şikloş'ta verilen isimler ile Murâdî'nin verdiği isimler arasında farklılıklar vardır. Bu farklılıklar yazarların ayrı , ayrı menzillerde konaklamış olmasından kaynaklanması kuvvetle muhtemeldir.

Edirne'den itibaren 6 gün boyunca 22 mil yol katederek Filibe'ye varan ordu, burada 10 gün kaldıktan sonra 9 Mayıs 1543

Cuma günü buradan Sofya'ya doğru harekete geçer. Beş günde 18,5 mil mesâfe katederek 14 Mayıs Pazartesi günü Sofya'ya gelen ordu , Sofya'dan ayrıldıktan sonra 22 Mayıs Salı günü Niş ovasına ulaşır. Niş'te 4 gün kalan ordu 26 Mayıs Cumartesi günü buradan yola çıkarak 9 süren bir yolculuktan sonra Tuna ve Sava nehirlerinin birleştiği yerde kurulmuş olan Belgrad kalesine varır. Edirne'den Belgrad'a kadar 28 menzil geçtikten sonra ulaşan Türk ordusu; bu yolu 1521 yılında 64 günde, 1526 yılında 58 günde alırken bu seferde ise tam 44 günde alıyordu. Belgrad'a kadar yol üzerindeki menzillerde birer gün kalan ordu Filibe'de 10 gün , Sofya'da 3 gün, Niş'te 5 gün Şehirköy'de ise 3 gün konaklamıştır. Belgrad'a geldikten sonra burada 5 gün kalan ordu, 8 Haziran Cuma günü buradan ayrıldıktan sonra Ösek kalesi yoluyla 13 menzilde konaklayarak 24 Haziran Pazar günü Valpo kalesi sahrasına ulaşmıştır. Valpo'nun fethinden sonra Şikloş'a geçen ordu, buranın fethinden sonra Budin istikametine doğru yola çıkmıştır. Valpo'dan Budin'e varıncaya kadar 10 menzilde konaklayan ordunun Valpo'dan ne zaman hareket ettiğine dâir kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ancak ruznâmçe defterindeki kayıtlardan bu konu ile ilgili bir çıkarım yapmak mümkündür. Defterde Valpo'da tutulan en son kayıt 24 Rebîülevvel 950 (H)- 27 Haziran 1543 (M) Çarşamba gününün ; Şikloş'ta tutulan ilk kayıt ise 28 Rebîülevvel 950 (H)- 2 Haziran 1543 (M) Pazar gününün tarihini taşımaktadır(1). Şikloş kalesi 1 Haziran 1543 Cumartesi günü kuşatılmış(2) ve ordu Valpo'dan Şikloş'a kadar iki menzilde konakladıktan sonra ulaşmıştır(3). Her menzilin arasında birer gün mesâfe olduğuna göre 1 Haziran günü Şikloş'ta olan or-

1-KK, s.11-a

2-Murâdî, s.77-a

3-Târih-i Şikloş, s.61-a

dunun 29 Mayıs'ta Kızılcıkhisarı'nda, 30 Mayıs'ta ise Drava nehri kenarında olması gerekmektedir. Bu durumda 28 Mayıs günü Valpo'dan Kızılcıkhisarı'na doğru harekete geçildiği anlaşılmaktadır. Ordu'nun Budin'e geldiği tarihi Murâdî 10 Rebîülâhir 950(H) olarak bildirmektedir (1). Oysa 25 Rebîülevvel'de Valpo'dan yola çıkan ordunun bu tarihte Budin'e ulaşması mümkün görülmemektedir. Çünkü hem yolu üzerindeki Şikloş kalesini kuşatarak teslim almış, hem de Valpo'dan Budin'e kadar yol üzerindeki 10 menzilde konaklamıştır. Ordunun Budin'e vardığı tarih diğer kaynaklarda da değişik şekillerde geçmektedir. Bu konuda Celâlzâde Mustafa Çelebi 18 Rebîülâhir tarihini verirken(2), Târih-i Şikloş'ta bu tarih 20 Rebîülâhir'e çıkmaktadır(3). Ruznâmçe defterinde bulunan Budin'de tutulmuş olan 19 Rebîülâhir 950(H) tarihini taşıyan bir mâliye kaydından ordunun 20 Rebîülâhir tarihinden önce Budin'e geldiği anlaşıldığından sefere bizzat iştirak etmiş olan Celâlzâde Mustafa Çelebi'nin verdiği tarih diğerlerinden daha inandırıcı gözükmemektedir. Buna göre Budin'e 18 Rebîülâhir 950 (H)- 21 Temmuz 1543 (M) Salı günü giren pâdişah buradaki hazırlıklarını tamamladıktan sonra 2 Temmuz 1543 Cumartesi günü Estergon'da ordugâhını kurar. Estergon'un fethini mütâkip 15 Ağustos 1543 Perşembe günü buradan ayrılan Kânunî Sultan Süleyman 4 menzilden sonra 20 Ağustos 1543 Salı günü İstoni Belgrad'a ulaşır. Celâlzâde Mustafa Çelebi Pâdişahın 14 Cemâziyelâhir 950 (H)- 15 Ağustos 1543 (M) (4) tarihinde Estergon'dan ayrıldığını bildiriyorsa da ruznâmçe defterindeki Estergon'da tutulmuş olan kayıtlardan sonuncusunun 15 Cemâziyelâhir tarihini taşıması ordunun bugün Estergon'da olduğunu ortaya koymaktadır(5).

1- Murâdî, s.82-a

2-Tabakat, s.358-b

3-Târih-i Şikloş, s.85-a

4-Tabakat, s.364-b

5-KK,s.22-a

Türk ordusu bu seferde İstanbul'dan itibaren 59 menzil geçtikten sonra İstoni Belgrad'a ulaşmıştır. Dönüşte de aynı yolu tâkip eden ordu; Budin, Belgrad, Niş, Sofya ve Edirne yol hattından 16 Kasım 1543'te İstanbul'a dönmüştür.

2- Fethedilen Kaleler

A- Harben Alınan Kaleler

a) Valpo Kalesi

Bu kale Türklerin elinde bulunan Ösek kalesi ile Fıraş suyunun arasında olup jeopolitik açıdan önemli bir yere sahip idi. Bir Türk kalesine bu kadar yakın olması nedeniyle çoğu kez tehlikelere sebep oluyor ve içindekilerin çevreye saldırarak reayanın can ve malına zarar vermelerinden dolayı Mohaç ve Pojega sancakbeyleri güç duruma düşüyorlar ve bunların zararlarının bertaraf edilmesi için zaman zaman İstanbul'a şikâyet mektupları yazıyorlardı. İşte bu sefer sırasında Valpo ve Şikloş gibi reâyâyı tâciz eden eşkiyayı barındıran bu kalelerin itaat altına alınması için iyi bir fırsat doğmuştu. Bunun için Filibe'ye geldiğinin ertesi günü 30 Nisan 1543 Pazartesi günü divan toplanmasını emreden pâdişah Valpo'nun kuşatması için gerekli hazırlıkları yaptırarak kaleyi kuşatmakla görevlendirdiği İzvornik sancakbeyi Hıdır Bey ile Bosna sancakbeyi Ulama Bey'i Valpo'ya gönderir. Bu beylerin mâiyetindeki kuvvetler kaleyi kuşatma altına alarak teslim olmayı kabul etmeyen kaleye top atışına başlarlar (1).

Bu sırada Filibe'de bulunan pâdişaha Mohaç sancakbeyi Kasım Bey'den; Seksar yakınlarında pusu kuran Ferdinand'ın adamlarının kaleye saldırarak üç kişiyi öldürdükleri , bunun üzerine kaleden dışarı çıkan Türklerin de buna misilleme olarak karşı taraftan 4 kişiyi öldürdükleri haberi gelir. Kasım Bey ayrıca

daha önce İstoni Belgrad'dan gelerek kalelerine saldıranların kendi adamlarından Yahya ve Haydar beyleri öldürdükleri ve bu tarafta tehlikenin gittikçe büyümekte olduğunu bildirir (1). Bu haberler üzerine Ferdinand'ın askerlerine âdeta bir üs vazifesi gören bu kalelerin itaat altına alınması kaçınılmaz olur. Bu arada Valpo kalesinin kuşatması da devam etmektedir. İlk önce Hıdır ve Ulama beyler tarafından kuşatılan kale; şimdi Rumeli Beylerbeyi Ahmet Paşa'nın komutasındaki Pojega, İzvornik ve Bosna sancakbeylerinin kuvvetleri ile kuşatılmıştır.

Pojega sancakbeyi Murad Bey'in kuvvetleri ile İzvornik sancakbeyi Hıdır Bey'in kuvvetlerinin doğudan, Ahmet Paşa'nın kuzeyden , Ulama Bey'in güneyden kuşatma altına aldıkları kalede günlerce süren top atışlarından sonra nihâyet bir gedik açılır ve Ahmet Paşa 17 Rebîülevvel 950(H)-20 Haziran 1543 Cuma günü açılan bu gedik tarafından hücumu geçerek askerleri ile kaleden içeri girmeğe muvaffak olur. Türklerin kaleye girmesi ile kaledekiler iç kaleye sığınmak zorunda kalırlar. Bunun üzerine iç kale toplarla dövülmeğe başlanır. Karşı koyamayacağını anlayan kale komutanı teslim karar verir ve 19 Rebîülevvel 950(H) 22 Haziran 1543 Cuma günü iç kaleden dışarı çıkararak teslim olur (2). Bu sırada Ösek kalesi önünde konaklamı olan pâdişah, Rumeli beylerbeyi Ahmet Paşa'nın gönderdiği bir ulaktan kalenin 3.137 taş gülle ile düştüğünü öğrenir (3).

Kalenin teslim şekli hakkında tarihçiler arasında görüş ayrılığı vardır. Peçevî İbrâhim Efendi kalenin pâdişah gelmeden teslim olmadığını, ancak pâdişahın gelmesi ile 19 Rebîülevvalde teslim olduğunu iddiâ etmektedir (4). Mustafa Çelebi'ye

1-Murâdî, s.53-b

2-Tabakat, s.356-a

3-Hammer, s.246

4-Peçevî, s.248

muhâlif olan bu iddiâ , pâdişahın 19 Rebîûlevvel Cuma günü Ösek'te olduğunu gösteren menziller incelendiğinde geçerliğini yitirmektedir. Çünkü bu menzillere göre pâdişah 20 Rebîûlevvel 950-23 Haziran 1543 Cumartesi günü Valpo'ya gelmiş bulunmaktadır. Kalenin fethiyle ilgili olarak ise Peçevî ve Mustafa Çelebi tarafından verilen 19 Rebîûlevvel tarihli ruz-nâmçe defterindeki bir kayıtla teyit edilmektedir. Defterde masraflar kısmındaki bir kayıтта Valpo kalesinden 19 Rebîûlevvelde eman isteyen iki kişiye iki savb kumaş verildiği kaydedilmiştir (1).

Valpo'nun tesliminden bir gün sonra buraya ulaşan pâdişah yeni fethedilen kaleye Mohaç voyvodalarından Bâlf Voyvoda'yı dizdar tâyin eder. Kaledeki demirbaş eşyalar defter-i hâkâniye kaydedilerek kaleye muhâfızlar konulur. Yeni tâyin edilen kadı ve imamla birlikte kale Mohaç sancakbeyi Kasım Bey'in idaresine bağlanır.

Ertesi gün divan toplanarak Şikloş kalesinin fethi için hazırlıklar başlatılır. Pojega sancakbeyi Murad Bey ile İzvornik sancakbeyi Hıdır Bey Drava köprüsünün tamiri için Drava istikâmetine gönderilir (2).

1-

İn'am

be gebrân-ı kal'a-i Valpova ki eman hâstend el-vâkî' fi
19 minhü

cânehâ-i

mîrahorî an kadife-i benek-i Burusa ednâ 2 savb (KK,s.9-b)

2- Murâdî, s.73-a

b) Şikloş Kalesi

Şikloş; Drava nehri kenarında , dış saldırılara karşı dayanıklı, önceleri Türklerin himâyesindeki Kral Jan Zapolyaya bağlı iken sonradan Ferdinand'ın emrine giren ve bu yüzden Türk topraklarının emniyeti açısından tehlike arzeden bir kale idi. Murâdî kaleyi târif ederken "Iraktan şehâb-ı sâkıb, yakından şehâb-ı sâkıb gibi görünür" diyerek kalenin büyüklüğünü ve tantanasını dile getirmektedir (1). Dış saldırılara karşı mukâvemet gücü çok yüksek olan bu kaledekiler çevredeki Türk topraklarına sık sık saldırılar düzenleyerek reâyâyı tâciz etmekte idiler. Bunların halka yaptıkları zulüm ve işkenceler bölgenin idârecileri tarafından yazılan mektuplar ile İstanbul'a bildirilmekte idi. Bir defâsında bu kalenin komutanı olan Dayak Mihal'in adamları Pojeğa'daki Türk topraklarına saldırarak çaldıkları malları Drava nehri yoluyla götürmeğe çalışırken Murat Bey'in voyavodalarından Geyvan Bey ile yaptıkları çarpışmada pekçok kan dökmüşlerdi (2). Kaledekilerin bu ve benzeri şenâetlerinden dolayı Osmanlı devletinin başına büyük gâileler açılmasına neden olan bu kalenin alınması bir zarûret haline gelmişti. Bunun için 9 Haziran 1543 Pazar günü Şikloş ovasına gelen Türk ordusu tarafından kuşatılır. Kale varoşunun bulunduğu doğu tarafına Vezir Mehmet Paşa ile Anadolu beylerbeyi İbrâhim Paşa, dış hisar ile iç hisarın birleştiği kuzey tarafına Vezir Hüsrev Paşa ile yeniçeri ağası Ali Ağa ve Rumeli beylerbeyi Ahmet Paşa'nın kumandası altında askerler tarafından top atışlarına başlanır(3)

30 Haziran 1543 'te Kırım Hanı Sâhib Giray'ın gönderdiği Emin Giray'ın kuvvetleri yardıma gelerek kuşatmaya katılırlar.

-
- 1- Murâdî, s.43-a
 - 2- Murâdî, s.44-a
 - 3- Murâdî, s.45-a

Bunların sayısını Murâdî 30.000 kişi olarak gösterirken, Hammer bu sayıyı 1000 kişiye indirmektedir (1).

Uzun bir süreden beri devam etmekte olan Şikloş kalesinin kuşatması; nihâyet 5 Temmuz Cuma günü divan toplantısı yapıldığı bir sırada İbrâhim Paşa'nın tarafından atılan top gülleleri ile dış hisarda açılan bir gedikten askerlerin girmesi ile dış kalenin ele geçirilmesi netîcesini verir. Dış kalenin ele geçirilmesi ile kaledekiler iç kaleye sığınmak zorunda kalırlar. İç kale toplarla dövülmeğe başlanınca burada toplananlarda daha fazla dayanamayarak teslim olmağa karar verirler ve kale 6 Temmuz 1543 Cumartesi tamamiyle Türklerin eline geçmiş olur. Kalenin teslim tarihi ile ilgili olarak tarihçiler değişik görüşler ortaya atmaktadırlar. Bunlardan Hammer dış kalenin 2 Rebîülâhir(H) 5 Temmuz günü alınmasından 3 gün sonra iç kaledekilerin 5 Rebîülâhir(H) 8 Temmuz günü teslim olduğunu, Mustafa Çelebi ile seferi ona dayanarak anlatan Peçevî İbrâhim Efendi ise 14 Rebîülâhir(H) 17 Temmuz 1543 tarihinde kalenin tamamen ele geçirildiğini yazmaktadırlar (2).

1-Hammer, s.246

2-Tabakat, s.358-a Sefere bizzat iştirak eden Mustafa Çelebi " Mâh-i mesfûrun ondördüncü günü kal'a-i mezbûr bi'l-küllîye meftuh ve musahhar oldu " diye kalenin 17 Temmuzda fethedildiğini bildirirken buradaki tarihin bir yanlışlık eseri olarak yazıldığı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Çünkü müellif, eserin 358-b numaralı sayfasında kalenin fethinden sonra pâdişahın kaleyi gezerek dışarı çıktığı tarihi 6 Rebîülâhir 9 Temmuz olarak bildirmektedir. Buna göre pâdişahın fetihten önce kaleye giremeyeceği göz önüne alındığı vakit müellifin fetih konusunda verdiği 14 Rebîülâhir (H) 17 Temmuz 1543 tarihini bilerek değil sehven verdiği veya bunun bir istinsah hatası olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu konuda ayrıca bkz. Peçevî, s.250

Birbirini tutmayan bu değişik târihlerin dışında rûznâm-çe defterindeki bir kayıttan kalenin 3 Rebîülâhir 950 (H) 6 Temmuz 1543 tarihinde teslim olduğu anlaşılmaktadır (1).

Teslim olan iç kaledekiler dışarıya çıkarılıp kendilerine emân verildikten sonra en büyük klise câmiye çevrilerek e-zan okutulur. Kaleye bir dizdar, bir imam ve bir kadı tâyin edilir. Kalede bulunan bir çoğu harb malzemesinden oluşan demirbaş eşyalar defter-i hâkânîye kaydedilirler. Pâdişah kaleye girerek gezdikten sonra 9 Temmuz günü kaleden çıkarak dönüş hazırlıklarını başlatır. Toplar Budin'e götürülmek üzere gemilere çekildikten sonra hazırlıkların tamamlayan ordu 12 Temmuz Perşembe günü yola çıkar ve 21 Temmuz Cumartesi günü Budin'e ulaşır(2). Budin'de pâdişahı yeni Budin beylerbeyi Yahyâ Paşazâde Mehmet Paşa ile Budin muhâfazasında bulunan yeniçerilerin başındaki sekbanbaşı karşılar. Budin'de hazırlıklar tamamlandıktan sonra seferin yeni bir durağı olan Estergon istikâmetine doğru yola çıkılır (3).

c) Estergon Kalesi

Estergon kalesi fethinin Türk tarihi içerisinde apayrı bir yeri vardır. Estergon; Viyana kapılarını zorlayan Kânûni'nin son duraklarından biri olmuştur. Osmanlı devletinin Orta-Avrupa fetih politikası açısından son derece önemli bir jeopolitik yapıya sahip olan bu kale, ilk defa 22 Eylül 1529 tarihinde Mo-haç'ın muzaffer kumandanı Muhteşem Süleyman tarafından kuşatıldığında hiçbir mukâvemet göstermeyen kalenin ruhânî reisleri

1-

in'am

be gebrân-ı kal'a-i Şikloş ki haber-i itâat-i

kal'a-i mezbûre âverdend el vâkî' fî sâlis minhü
buradaki"rî sâlis" 3 Rebîülâhirin karşılığıdır(Bkz. KK, s.14-a)

2- Murâdî, s.81-b

3- Tabakat, s.358-b

anahtarları getirerek Viyana önlerindeki Osmanlı pâdişahına teslim etmişlerdi (1). Mohaç'ta gösterdiği büyük başarıyı Viyana önlerinde gösteremeyen Türk ordusunun başarısız Viyana dönüşü sırasında burnunun ucunda bir uç karakolu gibi Estergon kalesini bırakması Ferdinand için açık bir tehlike unsuru oluşturmakta idi. Bunun için de kendisinin Macar krallığı iddiasına rağmen Budin'e Osmanlı devletinin himâyesinde bir kral atayan pâdişahın İstanbul'a dönmesini fırsat bilerek Jan Zapolya'dan Macar krallık tâcını almak için Budin'e saldıran Arşidük Ferdinand, yolu üzerindeki diğer kalelerle birlikte Estergon kalesini de zapteder (2). Böylece 1529 yılında Osmanlı pâdişahına itâat arzeden kale 2 yıl sonra yeniden Ferdinand'a boyun eğmek zorunda kalmıştır.

Budin'in 1541 yılında Osmanlı topraklarına tamamen katılmasından sonra Ferdinand'ın askerlerinin Türk idaresindeki Budin'e yeniden saldırması üzerine 1543 yılında yapılan 5. Macaristan seferine ; iki yıl Türk himâyesindeki bir krala itâat arzedikten sonra yeniden Ferdinand'a boyun eğen bu kalenin adı verilmiş ve bu sefer "Estergon Seferi" adıyla tarihe geçmiştir.

Valpo ve Şikloş'un alınmasından sonra 25 Temmuz 1543 Salı günü Oğuz töresi gereği yapılan teslim çağrısını kabul etmeyen Estergon kalesi; 26 Temmuz Çarşamba günü Budin'den Estergon'a getirilirken Vişegrad kalesindekilerin engellemesinden dolayı gece yol almak zorunda kalan ve bu yüzden Estergon'a gelişi bir gün geciken Tuna gemilerinden çekilen toplarla, kuzeyden Vezir Mehmet Paşa'nın kuvvetleri, güneyden yeniçeri ağası Ali Bey, Rumeli beylerbeyi Ahmet Paşa ve Bosna sancakbeyi Ulama Bey'in kuv-

1- Tabakat, s.189-a

2- Tabakat, s.359-a

vetleri tarafından kuşatılır (1). Macar, Alman, İspanyol ve İtalyan olmak üzere dört ayrı milletten dört komutan tarafından korunan kalenin surları, Türk askerlerinin şiddetli top ateşi karşısında akıl almaz bir dayanıklılıkla mukâvemet gösteriyordu. Geceli gündüzlü top gülleleri ile dövülen kalede kuşatmanın dördüncü günü nihâyet bir gedik açılmış, fakat bu gedikten kimsenin girmesine fırsat verilmeden içeridekiler tarafından kapatılmıştı. Bundan bir gün sonra yâni 31 Temmuz Pazartesi günü tekrarlanan teslim çağrısı da reddedilmiştir.

Kuşatma devam ederken 2 Ağustos Cuma günü Vezir Mehmet Paşa'nın tarafındaki surlarda gedikler açılır. Bugün bu taraftan saldırıya geçilmesi düşünüldüğü sırada kaleden kaçan bir casusun surların zayıf noktaları hakkında verdiği bilgiler üzerine saldırı ertelenir ve kalenin mukâvemet gücü az olan surlarına doğru top atışlarına başlanır. Buna göre Rumeli beylerbeyi Ahmet Paşa kaledeki meşhur kilise tarafına, Bosna sancakbeyi Ulama Bey kapı üstündeki yassıkale binası ve Çankulesi tarafına, Budin beylerbeyi Mehmet Paşa sarayın dış tarafına, Vezir Mehmet Paşa ile Anadolu beylerbeyi İbrâhim Paşa Tuna tarafından kaleye doğru topları ateşlerler. Sürekli top ateşi altında tutulan kalenin sağlam surlarında bir türlü istenen büyüklükte bir gedik açılmaz. 5 Ağustos Salı günü Vezir Mehmet Paşa tarafındaki lağım ateş verilerek açılan gedikten saldıran askerler de geri püskürtülür. Ertesi gün bu taraftan saldırıya geçileceği sırada su kulesi tarafındaki surlarda geniş gedikler açılması üzerine gediklerin açıldığı bu taraftan yapılan umûmî bir taarruz ile çok sayıda asker kaleden içeri girmeğe muvaffak olur. Kaleye giren Türkler ile kale muhâfızları arasında başla-

yan amansız mücâdeleden canını kurtaramayacağını anlayanların birçoğu içkaleye sığınır ve bugün su kulesi Türklerin eline geçer (1). İçkaleye sığınanların da kurtuluş umidi kalmadığını anlamaları üzerine teslim olmaları ile bir gün sonra 7 Ağustos Perşembe günü içkalenin de alınmasından sonra kalenin fethi tamamlanmış olur.

Cuma gününe rastlayan 8 Ağustos günü kaleye giren pâdişah kaledeki meşhur kiliseyi câmiye çevirtir ve burada Cuma namazı kılınır. Kaleye dizdar, kadı ve muhâfızlar tâyin edildikten sonra demirbaş eşyalar zabtedilerek defter-i hâkânîye kaydedilirler.

Seferin seyir defterinde açılan yeni bir fetih sayfasından sonra Estergon'dan İstoni Belgrad'a hareket etmek üzere hazırlıklara girişilir. Kalenin yıkılan surlarının tâmiri için herkesin bir yük taş getirmesi emredilir ve tâmir işi ile görevlendirilen Budin beylerbeyi Mehmet Paşa, Semendire sancakbeyi Tekeoğlu Mehmet Bey, Pojega sancakbeyi Murad Bey'in nezâretinde kale yeniden tâmir edilir. Kuşatmanın bitmesi ile buradaki görevi sona eren topların Budin'den Belgrad'a götürülmesi işi ile de İbrâhim Paşa görevlendirilir.

d) İstoni Belgrad Kalesi

Estergon'daki hazırlıklarını tamamladıktan sonra 16 Ağustos 1543 Perşembe günü yola çıkan ordu dört günlük bir yolculuktan sonra 20 Ağustos Salı günü İstoni Belgrad'a gelir.

Hırvatça taht anlamına gelen isminden de anlaşıldığı gibi kralların tahta çıkış törenlerinin yapıldığı yer olan bu kalin ortasında yükselen kubbeli bir kilisenin güney kısmında içinde 10 kadar kralın mezarı bulunan büyük bir kümbet bulunmaktadır. Üç varoşu bulunan ve dört yanı sazlıklarla çevrili olduğundan

yüzerek geçilmesi mümkün olmayan bir göl ortasında bulunan kale, sağlam yapısı ve yukarıda adı geçen kilisesi ile ünlü idi.

Gerek jeopolitik konumu, gerekse kralların medfeni olmasından dolayı sâhip olduğu dînî önemi açısından çok önemli bir mevkiî olan ve Alman, İspanyol, Portekiz ve Macarlardan oluşan 6.000 kişilik bir muhâfız kîtâsı ile korunan kale; 22 Ağustos 1543 Perşembe günü Anadolu beylerbeyi İbrâhim Paşa'nın Budin'den getirdiği toplarla bir tarafından 3. Vezir Mehmet Paşa ile Yeniçeri ağası Ali Bey, diğer taraftan 4. Vezir Hüsrev Paşa ile Sekbanbaşı ve öteki tarafından da Rumeli beylerbeyi Ahmet Paşa ile Anadolu beylerbeyi İbrâhim Paşa'nın kuvvetleri ile üç tarafından kuşatılır. Kuşatmanın başladığı gün kale duvarlarına metrisler açılır. Ertesi güne rastlayan 23 Ağustos Cuma günü kaleye doğru şiddetli bir şekilde top atışlarına başlanır. Geceli gündüzlü sürekli olarak top ateşi altında tutulan kalenin duvarlarında, sağlam yapısı ve ada içinde korunmağa uygun konumu dolayısı ile bir türlü hücumu uygun gedikler açılmaz. Ancak kuşatmanın altıncı günü Hüsrev Paşa'nın kolunda gedikler açılabilir. Yeteri kadar büyük olduğu düşüncesi ile hücumu geçen Hüsrev Paşa'yı hayal kırıklığına uğratacak kadar küçük olan bu gediklerde bekleyen kalabalık düşman askerleri , diğer vezirlere haber vermeden fevri bir kararla hücumu geçen Paşa'nın kolundaki birçok Türk askerini öldürürler(1). Ertesi gün yapılan top atışlarıyla bir gün önce saldırıya geçilen taraftaki kale varoşu zayıflatılır. Ancak kalenin sağlam yapısı karşısında Türk topçularına yapabilecekleri fazlaca bir şey kalmıyor ve açılan gedikler ya karşı tarafın askerleri tarafından hemen kapatılıyor ya da hiç kapatmağa gerek kalmayacak kadar yetersiz oluyordu.

1- Muradi, s. 122-b

Topçuların isâbetsiz atışlarının baş sebebi olan surların yüksekliğine karşı dâhiyâne bir çözüm bulunarak, Vezir Mehmet Paşa'dan sonra sonra Hüsrev Paşa ve Rumeli beylerbeyi Ahmet Paşa'nın bütün kuvvetleri ile yüklenip zayıflattıkları batıdaki varoşun karşısına tam bir gece içinde yığma bir kule dikilir. Artık bu yığma kuleden doğrudan kaleye atış yapılabildiği gibi , askerler de kulenin arkasında ve hendeklerde rahatça gezebilmekte idiler(1).

2 Eylül 1543 Pazar günü pâdişahın umûmî taarruz emriyle birlikte kaleye şiddetli bir hücum başlar ve kaleden içeri dâlan askerlerin ardından vezirler ve beyler de kaleye girerler. Kaledekilerin birçoğu içkaleye sığınarak buranın kapısını kilitlerler ve bozguna uğrayarak buraya sığınmak isteyen diğerlerine kapıyı açmazlar. Türkler içkalede kapısı önünde birikenlere ve hendeklere dolanlara ok, tüfek ve kılıçla saldırarak büyük zâyiat verdirirler. Celâlzâde Mustafa düşmanın verdiği zâyiatı anlatırken bu zâyiatın diğer kalelerdekinden çok daha fazla olduğunu bildirirken, Murâdî bu çarpışmada 3373 düşman askerinin kılıçtan geçirildiğini bildirmektedir (2). Çarpışmanın olduğu 2 Eylül 1543 Pazar günü dışkale teslim alınır. Ertesi gün 3 Eylül 1543 Pazartesi günü ise içkaleye sığınanlar aman dileyerek teslim olurlar. Bunun üzerine kalenin komutanları, dîni reisleri gelerek anahtarları teslim ederler ve bunlara birer savb kumaş in'am edilir(3).

Kral mezarlarının bulunduğu kiliseye dokunulmayarak mânevî öneminden dolayı kale halkına bırakılır ve en büyük öteki kilise câmiye çevrilir. Kalede bulunan demirbaş eşyalar tesbit edilerek hepsi defter-i hâkânîye kaydedildikten sonra 600.000 akçe-

-
- 1- Murâdî, s.128-b
 - 2- Tabakat, s.370-b 371-a
 - 3- BA KK 1765 s.23-a

lik haslar ile buraya kale komutanı olarak atanan Budin beylerbeyi Yahyâ Paşazâde Mehmet Paşa'nın kardeşi Ahmet Bey'e teslim edilir ve ayrıca kaleye 1000 yeniçeri ile 3000 yerli asker muhâfız olarak bırakılır (1).

B- Teslim Olan Kaleler

a) Peçuy Kalesi

Padişah Valpo'da iken Aynvar, Sazvar, Malvar kaleleri teslim olmak için haber gönderirler. Bunlara emânnâme verilerek Mo- haç sancakbeyi Kasım Bey'in idâresine bağlanırlar (2). Bu sırada Drava köprüsünün tamiri için gönderilen Pojega sancakbeyi Murat Bey'den; köprünün 35 gemi üzerinde, 370 zira`uzunluğunda, 10 zira`eninde olmak üzere tamirinin tamamlandığı haberi gelir. Bu haber üzerine hazırlıklarını tamamlayan ordu, Şikloş kalesine doğru hareket eder. 28 Haziran Cuma günü Valpo'dan hareket eden ordu, Drava nehri kenarına geldiğinde, Murat Bey padişah tarafından kalenin anahtarlarını istemek üzere Peçuy kalesine gönderilir. Kaledekiler hiçbir mukâvemet göstermeksizin teslim olurlar(3). Kalenin teslim haberini alan pâdişah, ertesi gün Şikloş ovasına ulaşır ve kalenin karşısına otağ-ı hümâyun kurulur.

1- Murâdî, s.142-a

2- Murâdî, s.74-a

3- Tabakât, s. 357-a ; Ayrıca kaledekilerin 26 Rebîülevvel 950(H) 29 Haziran 1543 tarihinde cenk etmeden kaleyi teslim ettiklerine dâir 28 Rebîülevvel 950 tarihli rûzname defterinde şu kayıda rastlanmaktadır:

in'am

be Porkılab-ı kal'a-i Peçuy maa merdümân-ı hod ki itâat kerdend
el vâki' fî 26 minhü

becihet-i Porkılab

becihet-i merdümeş

Benek ednâ 1 savb

Şûrî 2 savb

(Bkz. BA KK s. 12-b)

b) Tata Kalesi

Tata kalesinin alınması Estergon'un fethinden sonraki haftaya rastlamaktadır. Estergon kalesinin teslim alınmasından sonra buradaki işlerini tamamlayan Kânûnî Sultan Süleyman , 15 Ağustos 1543 Perşembe günü komutanlarından kaleyi teslim etmelerini istemek üzere Bosna sancakbeyi Ulama Bey'i Tata kalesine gönderir. Kendisi de bu tarafa doğru yola çıkmak üzere iken Ulama Bey ile söz konusu kalenin komutanları gelerek kalenin anahtarlarını pâdişaha takdim ederler (1). Bundan dolayı kale komutanlarına ve adamlarına hediyeler verilir (2).

Murâdî pâdişahın 15 Ağustos 1543 Perşembe günü Estergon' dan Tata'ya doğru hareket ettiğini ancak kalenin teslim haberinin gelmesi ile yeniden otağına döndüğünü yazmaktadır (3). Buna karşılık Celâlzâde Mustafa Çelebi ise pâdişahın aynı gün İstoni Belgrad'a hareket ettiğini bildirmektedir (4). Oysa ruznâme defterindeki kayıtlardan Murâdî'nin verdiği bilginin gerçeğe daha yakın olduğu anlaşılmaktadır. Defterde 15 Cemâziyelevvel 950(H) 16 Ağustos 1543 tarihli kayıtların tutulduğu yer belirtilirken "der mezbûr" ibâresi kullanılmıştır. Bundan bir önceki, 13 Cemâziyelevvel tarihli olup, Estergon'da tutulmuş olduğundan bu ibâreden 15 Cemâziyelevvel tarihli kaydın da Estergon'da tutulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgilerin ışığı altında ordunun 14 Cemâziyelevvelde İstoni Belgrad'a hareket etmediği, bilâkis Tata 'ya hareket etmiş iken buranın teslim haberiyle tekrar Estergon'a döndüğü anlaşılmaktadır.

1- Murâdî, s.110-a

2-

in'am

be Andrea ve Anibal kapudânân-ı kal'a-i Tata ez an sebab ki kal'a-i Tata-râ bî-cenk teslim kerdend (BA KK 1765 s. 22-a)

3- Murâdî, s.110-a

4- Tabakat, s.364-b

3- Dönüş: 16 Eylül 1543 Pazar günü Budin'e gitmek üzere İstoni Belgrad'dan yola çıkan ordu, beş günlük bir yolculuktan sonra 21 Eylül Cuma günü Budin'e gelir. Budin'de yapılacak işlemler tamamlandıktan sonra önce Varadin'e oradan da Belgrad'a gelir. Belgrad'a geldiğinde şehzâde Mehmet'in Manisa'da öldüğünü haber alan pâdişah, Belgrad'da orduyu terhis ederek Niş, Sofya, Filibe ve Edinne yolundan 16 Kasım 1543 te İstanbul'a ulaşır.

Zaferle noktalanmış bir seferin sonunda elde ettiği bu büyük zaferin sevincini dostları ile paylaşmak için gönderdiği zâfernâmeleri alan dostları zaferin sevincini yaşarken, kâderin bir cilvesi olarak kendisi bu sırada aldığı oğlunun ölüm haberi ile evlâd acısının elmini yaşayan pâdişah; yolladığı ferman ile müteveffâ şehzâdenin cenâzesini İstanbul'a getirtir ve 18 Kasım 1543 te Bayezid câmisinde kılınan cenâze namazından sonra genç yaşta hayata gözlerini yuman şehzâdenin nâşı bu civardaki yeniçerilere mahsus eski odalar içinde ayarlanan mahalle(bugünkü Şehzâde câmii yanındaki hazîre) defnolunur(1).

1- Tabakat, s. 375a -377b Bu konuda ayrıca bkz. Gökbilgin, "Süleyman I", İA XI

III- MÂLÎ İŞLEMLER

1- MASRAFLAR

A. Nakdî Masraflar

- a) Mevâcibler ve İn'amlar
- b) Mutfak masrafları
- c) İstabl-ı âmire masrafları

B. Aynî Masraflar

- a) Devlet büyüklerine verilen hil'atler
- b) Elçi, haberci ve tercümanlara verilen hediyeler
- c) Teslim alınan kalelerdekilere verilen hediyeler

2- GELİRLER

I. MASRAFLAR

A. Nakdî Mâsraflar

a) Maaşlar ve in'amlar

Maaşlı askerler ile saray hizmetlilerine yapılan ödemeleri başlıca ulûfeler ve in'amlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Seferde askerlere maaşları üçer aylık mevâciblerle ödenmiştir. Bu mevâcibler masar mevacibi olarak adlandırılan Muharrem, Safer, Rebûlevvel aylarına âit maaşlar ile recec mevâcibi diye anılan Rebûlâhir, Cemâziyelevvel, Cemâziyelâhir aylarına âit maaşlardan meydana gelmektedir. Ruznâmçe defterindeki kayıtlardan , seferin başlangıç ayı olan Muharrem ayından itibaren yeniçerilerin dışında bütün askerlerin masar ve recec mevâcibleri ödenirken yeniçerilere ise sâdece masar mevâcibi verildiği anlaşılmaktadır(1).

İn'amlar ise zafer dolayısıyla İstoni Belgrad'da dağıtılmıştır. İn'amlar ulûfeli kul tâifesi diye adlandırılan bütün asker ve hizmetlilere verilmiştir.

Dağıtılan mevâcib ve in'amların listesi:

Ödeme yapılan hizmet sınıfı	Ödemenin şekli		Birimi
	Mevâcib	İn'am	
Yeniçeriler	4.282.218	6.628.500	Akçe
Sipâhîler	6.400.301	4.098.500	"
Silahdârlar	2.800.425	5.006.600	"
Sağ ulûfecüler	1.415.439	618.300	"
Sol ulûfeciler	849.633	697.800	"
Sağ garibler	654.174	259.200	"
Sol garibler	497.344	205.200	"
Cebâciler	318.443	22.500	"

Topçular	494.538	500.300	Akçe
Top arabacıları	383.073	177.300	"
Kapıcılar	265.470	198.900	"
Enderun oğlanları	314.130	186.000	"
Istabl-ı âmire hizmetlileri	2.172.125	1.050.975	"
Matbâh-ı âmire hizmetlileri	313.240	149.900	"
Çakırcılar	36.584	12.600	"
Atmacacılar	15.935	7.200	"
Şahinciler	15.406	7.200	"
Hayme mehtercileri	202.177	149.950	"
Alem mehtercileri	198.801	109.350	"
Sakalar	28.455	11.700	"
Müşâherehâran	1.421.628	1.208.373	"
Hil'at terzileri	19.735	21.150	"
Hassa terzileri	73.950	18.450	"
Ehl-i hıref	73.950	--	"
Lağımçı	41.765	--	"

Listede görüldüğü gibi kapıkulu askerlerine 18.195.618 akçe mevâcib olarak dağıtılırken bunun yanı sıra 18.214.200 akçe de in'am olarak dağıtılmıştır. Saray hizmetlilerine 4.997.650 akçe mevâcib olarak ödeme yapıldığı gibi prim olarak 3.150.748 akçe in'am dağıtılmıştır. Belgrad, Budin, Mohaç, Pojega ve İstoni Belgrad'da bulunan askerlere 10.746.127 akçe, gemilerdeki kürekçilere ise 643.720 akçe verilmiştir.

Buna göre seferde askerlere ödenen paralar için şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Yapılan	Kapıkulu askerleri	Saray	Kale	Gemi	
ödemenin	Yayalar	Süvârîler	memurları	muhâfızları	kürek - çileri
şekli					
Mevâcib	5.578.282	12.617.336	4.997.650	10.746.127	643.720
in'am	7.328.600	10.885.600	3.150.748	--	--
Toplam	12.906.882	23.502.936	8.148.398	10.746.127	643.720

Genel toplam : 55.948.063 Akçe

Yukarıda adı geçen askerî sınıflara ödenen bu 55.948.063 akçeye , lağımciyân-ı gebrân'a verilen 41.768 akçe ile kazaskerlere verilen 82.332 akçe de ilâve edildiğinde mevâcib ve in'amların nakdî olarak değeri 56.072.163 akçe olarak ortaya çıkmaktadır.

Devlet erkânına dağıtılan nakdî in'amlar: Seferin son durağı olan İstoni Belgrad'da kazanılan zaferden dolayı askerlere nakdî olarak dağıtılan in'amin dışında devlet erkânına da hem nakdî hem de aynı olarak para ve hil'atler dağıtılmıştır. 23 Cemâziyelâhir Cuma günü dağıtılan bu in'amlardan nakden yapılan ödemelerin kişi ve rütbelere göre miktarı şu şekilde olmuştur(1).

Vezirler :	: 400.000 akçe
Kazaskerler	: 153.000 akçe
Beylerbeyiler	: 54.000 akçe
Defterdar	: 18.000 akçe
Nişancı	: 18.000 akçe
Ağayân-ı hassa	: 203.974 akçe
Vezirlerin akrabaları :	: 36.000 akçe
Toplam	: 973.974 akçe

Bu 973.374 akçe ile askerlere dağıtılan 56.072.163 akçe bir araya geldiği zaman maaş ve in'am olarak toplam 57.046.087 akçe tutarında bir ödeme yapıldığı ortaya çıkmaktadır.

b) Mutfak masrafları

Sefer sırasında ordunun iâşesini karşılamak üzere İstanbul'dan yola çıkarılan gemilerle Tuna üzerinden Belgrad'a gönderilen erzâkın dışında matbâh-ı âmire emîni olan Hayreddin Bey'e aşağıda belirtilen günlerde toplam 269.500 akçe ödeme yapılmıştır.

Yapılan ödemenin

Günü	Yeri	Miktarı	KK
3 Safer 950	Filibe	79.500 akçe	3-a
2 Rebülevvel 950	Belgrad	50.000 akçe	7-b
28 Rebülevvel 950	Şikloş	60,000 akçe	12-b
11 Cemâziyelevvel	Estergon	30.000 akçe	21-a
4 Cemâziyelâhir	İstoni Belgrad	50.000 akçe	23-a

c) İstabl-ı âmire masrafları

Hayvanların yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak üzere arpa emîni olan Nasuh Bey'e aşağıda belirtilen yer ve tarihlerde toplam 419.078 akçe ödeme yapılmıştır.

Yapılan ödemenin

Günü	Yeri	Miktarı	KK
25 Muharrem 950	Filibe	75.000 akçe	2-b
10 Safer 950	Filibe	100.000 akçe	4-b
20 Safer 950	Sofya	94.078 akçe	6-a
8 Receb 950	Varadin	150.000 akçe	35-b

Ayrıca kirâye-i şütürân adıyla tanınan devecilere de gördükleri hizmetin karşılığı olarak 568.867 akçe verilmiştir(1).

1- KK 6-a, 17-b, 19-a, 22-b, 35-a

Mübâyaat (Satın alma)

Dağıtılan elbiselerin hazîne tarafından satın alınması ruznâmçe defterindeki kayıtlarda mübâyaat olarak geçmektedir. Bu kayıtlara göre 20 savb hil'at için 35.600 akçe para verilmiştir.

Bahşişler: Sefer sırasında herhangi bir görev için gelen yerli ve yabancı ulaklara 28.960 akçe bahşiş dağıtılmıştır.

Nakdî olarak yapılan masrafların genel tablosu:

M	Kapıkulu askerlerine ödenen miktar	: 18.195.618
A	Saray hizmetlilerine ödenen miktar	: 4.997.650
A	Kalelerdeki askerlere ödenen miktar	: 10.146.127
Ş	Gemilerdeki kürekçilere ödenen miktar	: 643.720
	Kapıkulu askerlerine dağıtılan miktar	: 18.214.200
i	Saray hizmetlilerine dağıtılan miktar	: 3.150.748
N	Devlet erkânına verilen miktar	: 973.974
A	Deveciler ile lağımıcılara ödenen miktar	: 610.635
M	Bahşişler	: 28.960
i	Istabl-ı âmire masrafları	: 419.078
A	Matbah-ı âmire masrafları	: 269.500
Ş		
E	Mübâyaat	: 35.600

Toplam : 59.630.309 (Elli dokuz milyon altı yüz otuz bin üç yüz dokuz) akçe

B- Aynı Masraflar

a) Devlet büyüklerine verilen hil'atler

Seferde gösterdikleri başarılarından dolayı devlet ricâli çeşitli şekillerde mükâfatlandırılmışlardır. Bu mükâfatlardan bir kısmı nakdî in'amlar, diğer bir kısmı ise aynı olarak dağıtılan hediyelerden meydana gelmektedir.

Seferde yararlılıkları görülen devlet erkânına aynı olarak dağıtılan hediyeler şunlardır.

Hediyeenin İnsi	Hediye Verilenler					Toplam
	Vezirler	Beyler- Beyler	Sancak- Beyleri	Ağayân-ı hasa...ve	EminGiray komutanı.	
At	5	—	—	—	—	5
İncir	9 kit'a	—	—	—	—	9kit'a
Kutaz	9 adet	—	—	—	—	9adet
Yelik Bozdoğan	9 adet	—	—	—	—	9adet
Abâyî	9 adet	—	—	—	—	9adet
Yakta	9 kit'a	—	—	—	—	9kit'a
Alâ Bursa	—	—	52 savb	29 savb	1 savb	82savb
Evsat Bursa	—	—	9 savb	8 savb	—	17savb
Edna Bursa	—	—	1 savb	3 savb	—	4savb
Benek Ala	—	—	12 savb	1 savb	—	13savb
Benek Evsat	—	—	14 savb	2savb	—	16savb
Benek Edna	—	—	4 savb	12 savb	—	16savb
MünakkaşBursa	—	—	—	20 savb	5 savb	25savb
Kırmızı Frengi cuha	16 savb	2 savb	—	—	3 savb	21 savb
Kırmızı sâde kadife	16 savb	2 savb	—	—	—	18 savb
Mor sekırlat kadife	—	—	1 savb	—	—	1 savb
Şurî	—	—	—	—	2 savb	2 savb
Rişte	—	—	—	14 savb	5 savb	19 savb
Amasya kemhâ	—	—	—	1 savb	—	1savb
Frengi kemhâ	—	—	1 savb	—	—	1savb

b) Elçi haberci ve tercümanlara verilen hediyeler

Sefer sırasında haber, cizye ve armağan getirenlere verilen hediyeler de aynı ve nakdî olarak iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan nakid olarak verilen paralar yukarıda nakdî masraf -

lar kısmında bahşişler olarak gösterilmiş idi. Aşağıda ise bunların aynı ve nakdi olarak nelerden oluştuğu ve kimlere verildiği liste halinde gösterilmiştir.

Cizye , armağan ve haber getirenlere verilen hediyeler

Hediye verilenin

Hediyenin

Adı	Görevi	Veriliş nedeni	Cinsi			Adedi	Nakit	K K
			Ölme	Akıncı	Evânî			
Şah Hüseyin	Emin Giray'ın adamı	haber	1 savb	---	---	1 savb	600	2-a
Hacı Osman	Mijdeci	haber	1 savb	---	---	1 savb	500	4-b
Pavlo	Dubrovnik'li idarecilerin adamı	haber	---	---	---	---	---	4-b 33-a
---	Dubrovnik elçileri	Armağan	Bursa	---	---	2 savb	---	6-b
---	Sudin Velisinin adamı	haber	---	---	---	---	500	5-a 6-a 30-a
Galata'lı Mehmed bin Ahmet	Şehzade Selim'in Çavuşları	Haber	---	---	---	---	2400	24-b 31-b
Kyup'lu Mehmet bin Ali	Şehzade Mustafa'nın çavuşu	haber	---	---	---	---	600	33-a
Hasan	Şehzade Mustafa'nın kaptanı	haber	---	---	---	---	300	33-a
---	Şehzade Mehmed'in çavuşu	haber	---	---	---	---	600	35-b
---	Şehzade Mehmed'in adamı	haber	---	---	---	---	300	35-a
---	Bogdan Voyvodasının kaptanı	Cizye	Beneş	---	---	1 savb	1000	6-a
---	Bogdan Voyvodasının tercümanı	Cizye	Münakkıç	---	---	1 savb	500	6-a
---	Eflak Voyvodasının adamı	Cizye	Vasut	Bursa	---	1 savb	1500	8-b
---	Eflak Voyvodasının adamı	Cizye	Münakkıç	---	---	1 savb	1.000	8-b
---	Erdel Voyvodasının adamı	Cizye	Ala	Bursa	---	1 savb	---	8-b
---	Erdel Voyvodasının adamı	Cizye	Beneş	---	---	1 savb	---	8-b
---	Lehistan Kralının elçisi	Armağan	Şari	Sade	---	1 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	Ala	Bursa	---	1 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	Münakkıç	---	---	1 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	---	Histe	---	1 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	---	Amoye	---	1 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	---	---	626 gışak	---	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	Münakkıç	---	---	1 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	Amoye	---	---	1 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	Sarf	---	---	9 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	---	---	---	---	2.000	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	Münakkıç	---	---	1 savb	---	21-a
---	Lehistan Kralının adamı	Armağan	Bursa	Histe	---	1 savb	---	21-a

c) Teslim alınan kalelerdeki verilen hediyeler

Fethedilen kalelerin kuşatma sonucu teslim olan ileri gelen adamları ve idârecâleri pâdişahın çeşitli hediyelerine mazhar olmuşlardır. Diğerleri gibi bu hediyeleri de ruznâmçe defterindeki masraflar kısmı kayıtlarından tesbit etmek mümkündür. Bu kayıtlardan yapılan belirlemelere göre söz konusu hediyeler ile hediye verilen şahıslar şunlardır:

Kale	Hediye Verilen Şahıs	Hediyenin Cinsi(câme)	Miktarı
Peçuy	Kale Porkulabı	Ednâ Benek	1savb
	Adamları(iki kişi)	Sûri	2savb
Valpo	Kale Porkulabı	Vasat	1savb
	Kale Kethüdası	Edna	1savb
	Porkulabın Adamı	Edna	1savb
	İleri Gelen iki kişi	Benek Vasat	2savb
Şikloş	Teslim Haberini Getiren İki Kişi	Benek Vasat	2savb
	Kale Porkulabı ve Adamı	Benek Vasat	2savb
	Kalenin İleri Gelenleri Üç Kişi	Benek Edna	3savb
Tata	Kale Kapudanları İki Kişi	Bursa Kadifesi	2savb
	Adamlar, İki Kişi	Sûri	2savb
İstoni Belgrad	Kale Kapudanları 4 Kişi	Benek Vasat	4savb
	Adamları(2 Kişi)	Münakkas	2savb
	Petro	Benek Vasat	1savb
	Panas	Benek Vasat	1savb
	Kâtip	Benek Vasat	1savb

2- GELİRLER

Sefer sırasında devlet hazînesine giren gelirden pâdişahın bulunduğu yerlere getirilenler ruznâmçe defterine kaydedilmişlerdir. BA KK 1765 numarada kayıtlı ruznâmçe defterinden tesbit edilebilen bu gelirler genel olarak; mukâtaa gelirleri, vergiler ve beytü'l-mal gelirleri olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda bu gelirlerin nelerden oluştuğu ve ne kadar tuttuğu gösterilmektedir.

Gelirin (qaidi)		Pare Birlik						KK
		Nispetiye (Akçe)	Sultaniye	Şifrensiye	Makles	İncurdukiye	Saxiz	
M U K A T A A G E J I F L E R I	İskenderiyye	100,208	—	—	—	—	—	2-b
	Tibnan, Avlonya, Orzi	50,050	—	—	—	—	—	3-a
	Yanyu, Karilili Mannatir, Şifrensi	100,000	30	30	—	—	—	4-a
	Filibe, Rerrama Gumlielne	70,500	505	306	10	20	30	5-b
	Misar, Diynabektir	—	200,041	20,297	—	—	3,080	6-a
	Arabahon	200,000	55	59	—	—	—	9-a
	Avlonya	2,400	—	—	—	—	—	10-b
	Gumlielne, Timuridnari Farramuricani, Drava	4,400	—	—	—	—	—	16-a
	Varahinnr	880	134	26	—	—	—	17-a
	Filibe	45,000	—	—	—	—	—	19-b
	İnebahta	400	—	—	—	—	—	23-a
	Localli, Tekfurduya Hamidilli, Prizren	25,591	—	—	—	—	—	24-b
Siliatre	10,393	—	—	—	—	—	33-b	
B E Y T U L M A L G E L I R I		20,000	—	—	—	—	—	34-b
		13,330	—	—	—	—	—	3-a
		8,000	141	—	—	—	—	7-a
		5,000	—	—	—	—	—	8-b
		6,812	—	—	—	—	—	8
		13,940	—	—	—	—	—	9-a
		15,000	—	—	—	—	—	14-b
		30,000	500	100	—	—	—	16-a
		5,320	269	13	—	—	—	17-a
		9,000	—	—	—	—	—	22-b
C I T I R I N	Dubrovnik Emirleri	504	—	—	—	—	—	7-a
	Karabagdan Voyvodasi	825,000	—	—	—	—	—	5-a
	Eriyak Voyvodasi	1,100,000	—	—	—	—	—	8-b
	Eriyel Kralligani	—	100,000	—	—	—	—	9-a
C I T I R I N	Köbetendil Livn'asi	190,000	—	—	—	—	—	3-a
	Yanri	1,300	—	—	—	—	—	17-a
	İnebahta	1,300	—	—	—	—	—	23-a
A V A R I Z	Avlonya	50,397	—	—	—	—	—	8-a
	Hersek	110,240	—	—	—	—	—	10-b
	Yenibazar	12,440	—	—	—	—	—	8
	Tirnova	40,500	—	—	—	—	—	14-b
B A R I - I N U Z U L		16,479	19	—	—	—	—	13-a
		4,000	—	—	—	—	—	14-b
		28,070	—	—	—	—	—	16-a
		2,443	—	—	—	—	—	19-b
		27,230	—	—	—	—	—	23-b
		1,200	—	—	—	—	—	15-b
		172,898	—	—	—	—	—	34-a
		900	—	—	—	—	—	35-b
K U D U - I R E B R I N	Kud'u kebrin	7,900	—	—	—	—	—	7-a
	İnençe-i kebrin	649,360	—	—	—	—	—	7-a
K U D U - I T E S K I R E	Kud'u teskire	30,000	45	2	63	—	—	8-a
		7,008	—	—	—	—	—	14-b
K U D U - I B E R E V E T I V E V E V E T I R I N	Kud'u berevst ve Ahk'as-ı şikayet	17,470	—	—	—	—	—	16-a
		10,000	—	—	—	—	—	2-b
		1,123	—	—	—	—	—	24-a
		30,000	—	—	—	—	—	27-a
K U D U - I A R I N	Kud'u Arman	10,773	—	—	—	—	—	17-a
		21,779	—	—	—	—	—	27-a

Yukarıdaki listede sefer sırasında hazîneye girdikten sonra ruznâmçe defterine kaydedilen gelirler cinslerine göre gösterilmiştir. Bu gelirler başlıca reâyâdan alınan vergiler Osmanlı devletine bağımlı olan Erdel, Eflak, Boğdan, Dubrovnik'ten gelen vergiler ve Balkanlardaki mukâtaaların gelirleri ile Beytü'l-mâl-i hassa gelirlerinden oluşmaktadır. Ayrıca Mısır ve Diyarbakır'dan İstanbul'a gönderilen paralar da seferde bulunan pâdişaha ulaştırılmıştır. Bu paralar sefer sırasında meydana gelen ihtiyaçları karşılamak üzere askerî hizmetlere sarfedilmiştir.

Ruznâmçe defterinin gelirler kısmına kaydedilen para birimleri değişmektedir. Bunlardan nakdiye olarak geçen para akçe karşılığı olup, bunun dışındaki hazîneye sikke olarak girmiş olan sultâniye, efrenciye, nâkise, engürüsiyye ve sakızın akçe olarak değerleri 55 ile 60 arasında değişmektedir. Bunu, defterin bâzı yerlerine sikkelerin değerleri ile birlikte kaydedilmiş olmasından anlamaktayız. Sikkelerin değerinin değişik olduğunu gösteren bir örnek alınacak olursa; Efrenc sikkesi bir yerde "Efrenciye 1200 fî 59" (1), bir başka yerde "Efrenciye 268 sikke fî 58" (2) diye iki değişik şekilde yâni değerlerinin iki değişik miktarda olduğunu gösteren iki ayrı şekilde deftere kaydedilmiştir. Bu örnekten anlaşılacağı gibi hazineye sikke olarak giren paraların değerleri değişmektedir. Bu değişik değerler defterde yukarıdaki örnekte olduğu gibi gösterilirse karşılıklarını bulmak mümkündür. Ne var ki bu sikkelerin bu örnekte olduğunun tersine bir çok yerde karşılıkları bildirilmemiştir. Karşılıkları verilenler ise akçe karşısında değer olarak "fî 55" ile "fî 60" arasında değişmektedir.

1- KK s.2-b

2- KK s.3-b

Bu durumda sikkelerin gerçek değerlerini hesaplamak mümkün olmadığından , bir sikkenin akçe olarak değerini ortalama değer olan 58 akçe üzerinden hesaplıyoruz.

	Akçe	Sultâniye	Efrenkiye	Nâkise	Sakız	Engürüs
Mukâtaa gelirleri:	746.597	231.365	20.868	12	3111	20
Beytü'l-mâl	:166.391	910	113	--	--	--
Vergiler	:3.488.179	14.213	264	1.742	--	--
Toplam gelir	:4.401.167	246.398	21.245	1.754	3111	20

Bunların dışında sefer mühimmatı için İstanbul'daki hazîne-i hümayundan 600.000 sikke daha getirtilmiştir. Diğer gelirlere bu 600.000 sikke de ilâva edilince 4.401.167 akçe ile birlikte 872.518 sikkenin hazîneye girdiği anlaşılmaktadır. Bu kadar sikkenin akçe olarak karşılığı yaklaşık 5.600.000 akçe etmekte ve yine bu rakama 4.401.167 akçe ilâve edildiğinde ortalama 10.000.000 akçenin seferde bulunan hazîneye girdiği ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

23 Nisan 1543 Pazartesi günü açılan Estergon seferinin seyir defteri; Valpo, Şikloş, Peçuy, Tata, Estergon ve İstoni Belgrad kalelerinin alınmasından sonra 16 Kasım 1543 te ordunun İstanbul'a dönüşüyle kapanmıştır.

Türk ordusu bu seferde İstanbul'dan itibaren 59 menzil geçtikten sonra en son fethedilen yer olan İstoni Belgrad kalesine varmıştır. İstoni Belgrad'a kadar Edirne, Niş, Belgrad, Budin, Estergon yolunu tâkip ederek varan ordu; dönüşte de aynı yolu izleyerek İstanbul'a gelmiştir.

Bu uzun Orta-Avrupa seferinin sonunda Budin'deki Türk varlığını tehdit eden Valpo, Şikloş, Estergon ve İstoni Belgrad gibi mühim kaleler fethedilerek bölgenin savunması güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu seferle jeopolitik öneminin dışında dînî açıdan da Hristiyanlar için çok önemli bir yere sahip olan Estergon ve İstoni Belgrad (Stuhlweisenburg) kaleleri Müslümanların eline geçmiştir.

Bu kalelerin fethi ve İstoni Belgrad'ın Budin'e bağlı bir Türk sancağı haline getirilmesi ile Avusturya sınırında kurulan bu yeni Türk kazası ; Budin'le Avusturya arasında Türk akıncıları için bir tahassüngâh durumuna gelmiş ve ayrıca Osmanlı topraklarına karşı Habsburglardan gelmesi muhtemel saldırılara karşı öncü müdâfaa mevzî' görevini üstlenen çok mühim bir askerî sevkü'l-ceys noktası olmuştur.

Estergon kalesinin fethi ile 1532 Alman seferi sırasında Viyana yolunu açan Göns kalesinin fethinden sonra Viyana'ya bu defa başka istikâmetten ikinci bir yol açılmıştır.

Sefer devlete yaklaşık 60 milyon akçeye mal olmuş, askerlerin ihtiyaçları önceden tesbit edilerek eminler ve katipler tarafından günü gününe karşılanmıştır. Maaşlı askerlere hakediş durumlarına göre 24.583. 115 akçe maaş ödenmiş, bundan başka ayrıca kazanılan zaferden dolayı prim olarak yaklaşık 21.300.000 akçe in'am dağıtılmıştır. Askerî ihtiyaçların giderilmesi için yaklaşık 15.800.000 akçe harcanmıştır. Yapılan bu masraflara karşı hazîneye mukâtaa gelirleri, beytü'l-mâl-i hassa gelirleri ve vergilerden oluşmak üzere yaklaşık 8 milyon akçe girmiştir.

Gelirler		Giderler	
Mukâtaa gelirleri	: 2.750.000	Maaşlar	:24.583.000
Beytü'l-mâl-i hassa	: 850.000	in'amlar	:21.300.000
Vergiler	: 4.316.000	Askerî ihtiyaçlar:	15.800.000
Toplam	: 7.916.000	Toplam	:61.683.000

Ölümlerden veya ölenin yerine yapılan atamalardan dolayı askerî ve idârî kadrolarda meydana gelen boşluklar yapılan tâyinlerle zamanında doldurulmuştur. Budin'de verat eden vâli Yahyâ Paşa-zâde Bâli Bey'in yerine kardeşi Mehmet Paşa atanırken, ondan boşalan Niğbolu sancakbeyliğine Büyük Emîr-iahur Haydar Bey getirilmiştir. Sancakbeylerinden Bolu sancakbeyi Cündî Sinan Bey, Silistire Sancakbeyi Zehrimar Mehmet Bey, kapıkulu ağalarından silahdâr bölükbaşı Hersek'li Ali, sağ ulûfeciler bölükbaşı Bosna'lı Ferhad, sipâhîler bölükbaşı Yusuf, toparabacılar bölükbaşı Ali Bey, kilercibaşı Mustafa, topçubaşı Abdullah hayatlarını kaybetmişlerdir. Bunlardan boşalan görevlere ise bir alt kademedeki şahıslar getirilmiştir.

1543 yılının bir hıdırellez günü başlayan ve uzun bir ayrılıktan sonra aynı senenin Kasım ayında ordunun İstanbul'a dönmesi ile sona eren bu seferin sonunda gerek askerî, gerekse iksidâdî bakımdan büyük zâiyat veren Osmanlı devleti, buna karşılık çok değerli kalelere sahip olmuştur. Yönetimi ile, askerî ve idârî kadrosu ile Osmanlı devleti taşra teşkilatının genel yapısına uygun bir idârî yapıya kavuşturulan bu kaleler devletin Orta-avrupa'daki gücünü daha fazla artırmışlardır.

KRONOLOJİ

16 Ağustos 1542 - Avusturya Arşidükü'ü Ferdinand'a bağlı 80 bin kişilik bir ordu Budin'e saldırır.

2 Eylül 1542 - Pâdişah, Rumeli beylerbeyi Ahmet Paşa'yı hazırlık yapması için Rumeli'ye gönderir.

17 Aralık 1542 - Pâdişah İstanbul'dan Edirne'ye doğru harekete geçer.

23 Nisan 1543 - Kışı Edirne'de geçiren pâdişah, bugün Macaristan seferine çıkarak Çirmen'e gelir.

15 Mayıs 1543 - Pâdişah bugün Sofya'ya gelir. Burada Budin beylerbeyi Yahyâ Paşazâde Bâlî Bey'in vefât haberini alır ve bu haber üzerine Yahyâ Paşazâde Mehmet Paşa'yı Budin'e vâli tâyin eder.

4 Haziran 1543 - Pâdişah bugün Belgrad'a gelir.

- Diyarbakır beylerbeyi Ayas Paşa'dan haberciler gelerek Şah'ın askerlerinin çevredeki kalelere saldırdıklarının bildirirler.

22 Haziran 1543 - Bugün Valpo kalesi teslim olur.

6 Temmuz 1543 - Şikloş kalesi 6 gün süren kuşatma sonunda teslim olur.

12 Temmuz 1543 - Pâdişah bugün Budin'e gelir.

25 Temmuz 1543 - Bugün Estergon Ovasına ulaşılır.

26 Temmuz 1543 - Estergon kalesi kuşatma altına alınır.

7 Ağustos 1543 - Kaleden içeri girmeğe muvaffak olan Türk askerleri dış kaleyi teslim alırlar.

8 Ağustos 1543 - İçkaleye sığınanların da dışarı çıkarak teslim olmaları ile tamamen teslim alınır.

12 Ağustos 1543- Lehistan kralı Sigismund'un elçisi gelerek pâdişaha, zaferden dolayı kralının tebriklerini sunar.

15 Ağustos 1543 - Tata kalesi teslim olur.

16 Ağustos 1543 - Estergon'dan ayrılan ordu, İstoni Belgrad'a doğru yola koyulur.

20 Ağustos 1543 - İstoni Belgrad'a varılır.

22 Ağustos 1543 - Kale üç tarafından kuşatma altına alınır.

2 Eylül 1543 - Kale varoşuna giren askerler bugün burayı ele geçirirler.

3 Eylül 1543 - İçkaledekilerin de teslim olmaları sonucu kale tamamen ele geçirilir.

21 Eylül 1543 - İstoni Belgrad' dan ayrılan ordu, bugün Budin'e gelir.

3 Ekim 1543 - Bugün Petrawaradin'e gelinir.

9 Ekim 1543 - Belgrad'a gelen pâdişah, burada askerleri terhis eder.

6 Kasım 1543 - Şehzâde Mehmet Manisa'da vefât eder.

16 Kasım 1543 - Seferi tamamlayan pâdişah, bugün İstanbul'a ulaşır.

KAYNAKLAR

A- ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Osmanlı Devlet Arşivi

a) Ali Emîrî Tasnifi:

378 Numaralı ; Kânûnî Sultan Süleyman, Estergon Kalesi

137 Numaralı ; İstoni Belgrad(Fâridlerinden)

375 Numaralı ; İstoni Belgrad(Fethi)

b) Kâmil Kepeci Tasnifi:

1765 Numaralı Ruznâmçe defteri

B- FAYDALANILAN ESERLER

Âlî, Mustafa; Kühn ül-Ahbar, Hamidiye (Süleymâniye Ktb.) ,
No: 914

Altundağ, Ş. ve Turan, Ş; "Rüstem Paşa", İA, IX

Babinger, Franz; Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, Çeviren: Çoşkun Üçok, Ankara 1982

Baysun, M. Cavid; "Ebussuud Efendi", İA, IV

Celâl-zâde, Mustafa; Geschichte Sultan Süleyman Kanunis von 1520 bis 1557 oder Tabakat ül-Memâlik ve Derecât ül-Mesâlik, Giriş ve notlarla yayınlayan: Petra Kappert, Franz Steiner Yayınevi, Wiesbaden 1981

Dernschwam, Hans; İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü, Çeviren: Yaşar Önen, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987

Feridun Ahmet; Mecmua-i Münşeât-i Feridun Bey, İstanbul, 1274

Gökbilgin, M. Tayyib; "Celâl-zâde", İA, II

; "Kânûnî Sultan Süleyman devri başlarında Rumeli eyâleti, livaları, şehir ve kasabaları", Bellekten, XX/78 (1956)

; "Kânûnî Sultan Süleyman'ın Macaristan siyâseti", Kanuni Armağanı, Ankara 1970

; "Süleyman I", İA, X

Göyünç, Nejat; "XVI. Yüzyılda Türk askerî tarihi ile ilgili yeni kaynaklar", Birinci Askerî Tarih Semineri Bildiriler I, Ank. 1983

Hammer; Devlet-i Osmâniye Târîhi V, M.Atâ Tercümesi, İst. 1330

Koçi Bey Risâlesi, Sadeleştiren: Ahmet Uğur, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank. 1985

Levend, Âgâh Sırrı; Gazavâtnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavâtnâmesi, Ankara 1956

Murâdî; Târih-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve İstoni Belgrad, Hazîne (Topkapı Sarayı Müzesi Ktb.), No:1608

Pakalın, M. Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1983

Peçevî, İbrâhim; Târih-i Peçevî, İstanbul 1283

Tokdemir, S. ; Osmanlı İmparatorluğunun Yükselme Devrinde Türk Ordusunun Savaşları, İst. 1937, Asker Mecmûa Lahikası Nr: 107

Uzunçarşılı, İ. Hakkı; Osmanlı Devleti Merkez ve Bahriye Teşkilatı, Ankara 1983

; Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları, Ankara 1983

; Osmanlı Tarihi II, Ank. 1983

; "XVI. Asır ortalarında yaşamış iki şahsiyet- Tosya'lı Celâl-zâde Mustafa ve Sâlih Çelebiler", Bellekten XXII/87 (1958)

Yurdaydın, H. Gâzi; "Matrakçı Nasuh'un hayatı ve eserleri ile ilgili yeni bilgiler", Bellekten, XXIX/114 (1965)

; "Murâdî ve Eserleri", Bellekten XXVII/107(1963)

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

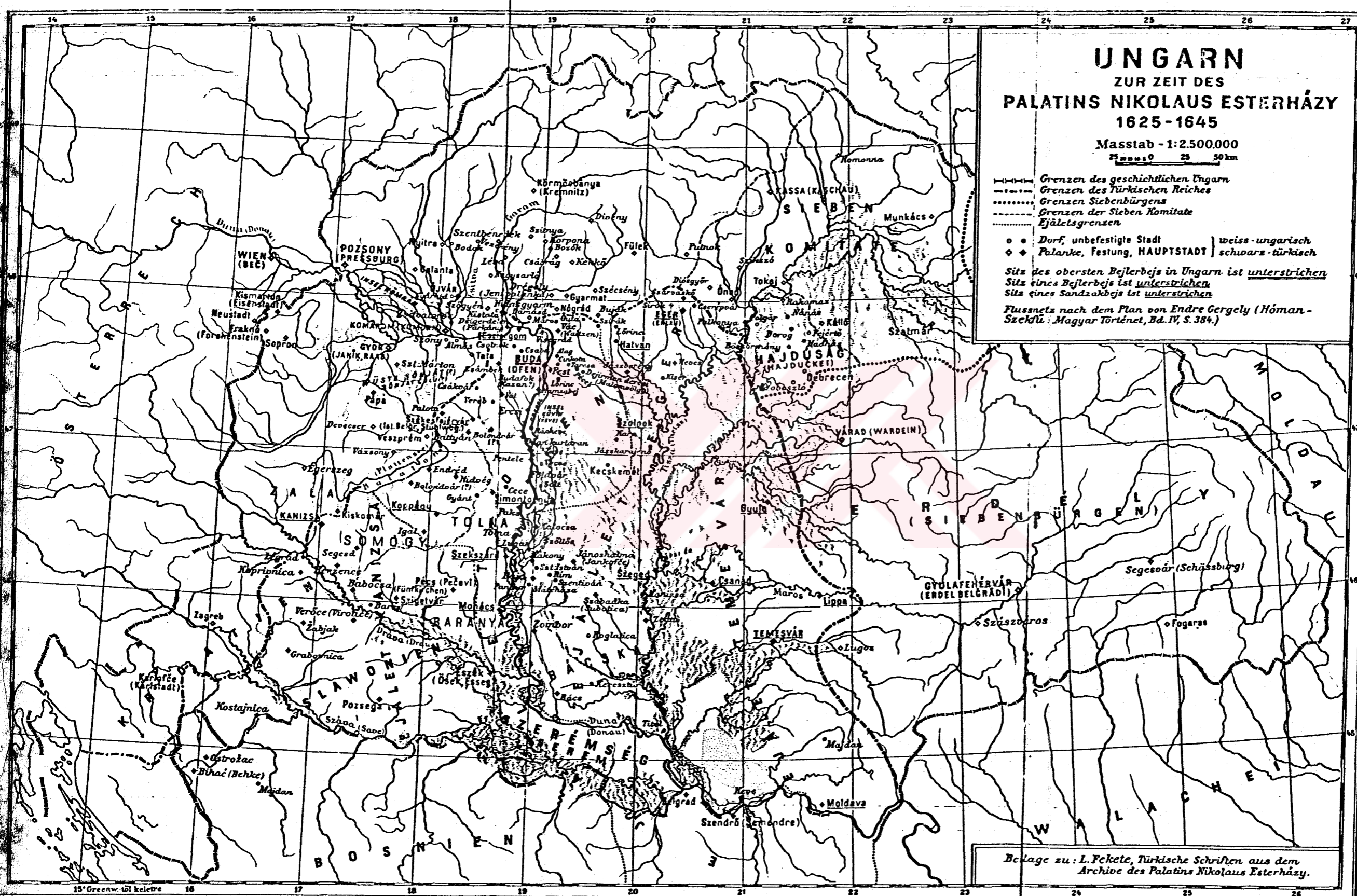
مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

مجلسه اوله
مجلسه اوله
مجلسه اوله

Her sırasında tutulmuş olan BA KK 1765 numaralı ruznâme defterinin
a numaralı sayfasının sûreti

UNGARN
 ZUR ZEIT DES
PALATINS NIKOLAUS ESTERHÁZY
 1625-1645
 Masstab - 1:2.500.000
 25 50 km

- - - - - Grenzen des geschichtlichen Ungarn
 - - - - - Grenzen des Türkischen Reiches
 - - - - - Grenzen Siebenbürgens
 - - - - - Grenzen der Sieben Komitate
 - - - - - Ejaletsgrenzen

○ Dorf, unbefestigte Stadt } weiss-ungarisch
 ♦ Palanke, Festung, HAUPTSTADT } schwarz-türkisch

Sitz des obersten Bejlerbeys in Ungarn ist unterstrichen
 Sitz eines Bejlerbeys ist unterstrichen
 Sitz eines Sandzaksbeys ist unterstrichen

Flussnetz nach dem Plan von Endre Gergely (Höman-Szekfü: Magyar Történet, Bd. IV, S. 384.)

MACARISTAN HABITATI

Beilage zu: L. Fekete, Türkische Schriften aus dem
 Archive des Palatins Nikolaus Esterházy.